

Ympäristönäkökulma EU:n rakennerahasto-ohjelmien toteutuksessa

Tuomas Kallio

RAKENNETTU
YMPÄRISTÖ

SUOMEN YMPÄRISTÖ 27 | 2009

Ympäristönäkökulma EU:n rakennerahasto-ohjelmien toteutuksessa

Tuomas Kallio

Helsinki 2009

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

SUOMEN YMPÄRISTÖ 27 | 2009
Ympäristöministeriö
Rakennetun ympäristön osasto

Taitto: Ainoliisa Miettinen
Kansikuva: Tero Pajukallio

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi/julkaisut

Edita Prima Oy, Helsinki 2009

ISBN 978-952-11-3509-5 (nid.)
ISBN 978-952-11-3512-5 (PDF)
ISSN 1238-7312 (pain.)
ISSN 1796-1637 (verkköj.)

ESIPUHE

Tässä selvityksessä tarkastellaan Euroopan unionin rakennerahastojen ohjelmakauden 2007–2013 kansallisia kilpailukyky- ja työllisyysohjelmia ympäristönäkökulmasta. Erityisesti selvityksessä kiinnitettiin huomiota ohjelmien hankevalintakriteereihin, hankkeiden ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn sekä suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnin (SOVA) onnistumiseen ohjelmatyössä. Tavoitteena on antaa kehittämis ehdotuksia kuluvalle ohjelmakaudelle sekä helpottaa myöhempää ohjelma-arviointia ympäristönäkökulmasta.

Selvityksen mukaan ympäristönäkökulma on varsin hyvin esillä ohjelmien toteutuksessa. Ilmastomuutosta ei otettu huomioon ohjelmakautta valmisteltaessa, mikä näkyy erityisesti valintakriteereissä. Hankevalintakriteereissä kestävän kehityksen periaatteet on melko kattavasti otettu huomioon. Selvitysluonnoksessa esitetyt parannukset on otettu myöhemmin seurankomiteoissa huomioon. SOVA-lain edellyttämä seuranta ei ole esitettyssä muodossa ja vaatii ohjelmakaudella asioiden parempaa esittämistä.

Selvitystyö on herättänyt myös kiinnostusta erityisesti SOVA-lain soveltamisen osalta Euroopan unionin rakennerahastoasioiden ympäristövastaavien piirissä. Selvitystyön on tehnyt ympäristöministeriön toimesta Tuomas Kallio Suomen ympäristökeskuksesta. Työn valvojina ovat toimineet yliarkkitehti Minna Perähuhta ja ylitarkastaja Jorma Keva. Selvityksen laadintaan ja raportin painatukseen on saatu rahoitusta Euroopan unionin aluekehitysrahastosta.

Ulla Koski
Aluesuunnitteluneuvos

SISÄLLYS

Esipuhe	3
Yhteenveto	7
I Johdanto	8
1.1 Selvityksen tausta ja tavoitteet.....	8
1.2 Rakennerahasto-ohjelmat ja kestävä kehitys.....	9
1.3 Ympäristö ohjelmatyön eri vaiheissa.....	10
1.4 Keskeiset käsitteet.....	11
2 Hankevalinta	12
2.1 Hankevalmistelu ja -valinta	12
2.2 Hankkeiden ympäristövaikutusten arviointikäytännöt.....	13
2.3 Valintakriteerit	14
2.4 Ohjelmakausi 2007–2013	16
3 Seuranta	21
3.1 Lähtökohdat	21
3.2 Seurannan järjestäminen	22
3.3 SOVA-lain mukainen seuranta	23
3.4 Ympäristöindikaattorit	25
3.5 Ohjelmakausi 2007–2013	27
4 Raportointi	28
4.1 Kestävä kehitys ja ympäristövaikutusten arviointi.....	28
4.2 Indikaattoritiedot.....	28
4.3 Ohjelmakausi 2007–2013	29
5 Arviointi	30
5.1 Arvioinnin tehtävät ja suhde seurantaan.....	30
5.2 Ohjelmakausi 2007–2013	31
6 Kehittämisehdotukset	32
6.1 Hankevalinta	32
6.2 Seuranta	33
6.3 Raportointi.....	34
6.4 Arviointi	35

Lähteet	36
Liitteet	37
Liite 1. Ympäristöön liittyvät valintakriteerit EAKR-ohjelmissa 2007–2013	37
Liite 2. SOVA-seurannan järjestäminen	39
Liite 3. Seurannan käsittely ympäristöselostuksissa	40
Liite 4. EURA 2007 -järjestelmän YVA-lomake	41
Liite 5. Kestävän kehityksen raportointi	43
Liite 6. Ympäristökriteerien pisteyttäminen.....	45
Kuvailulehti	46
Presentationsblad	47
Documentation page	48

Yhteenveto

Raportissa esitetään 1) kuinka ympäristönäkökulma on mahdollista ottaa huomioon EU:n rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanossa ja 2) analysoidaan kuinka se on käytännössä integroitu osaksi ohjelmakauden 2007–2013 EAKR-ohjelmien toteutusta. Tavoitteena on antaa kehittämissuhteita ympäristönäkökulman paremmaksi huomioimiseksi osana ohjelmien toimeenpanoa kuluva ja tulevia ohjelmakausia varten.

Tarkasteltavia osa-alueita ovat hankevalintakriteerit, hankkeiden ympäristövaikutusten arviointi, ympäristövaikutusten seuranta, toimeenpanoportointi ja arvioinnit. Selvityksen painopiste on hankevalintakriteereissä ja SOVA-lain vaatimukset täyttävän seurantajärjestelmän kehittämisessä.

Kaikista hanke-ehdotuksista tehdään ympäristövaikutusten arviointi ennen rahoituspäätöksen tekoa hakijan ja rahoittajatahon toimesta. Menettely on olennaisilta osin sama kuin edellisellä ohjelmakaudella. Suurin ero on, että nyt arviointi perustuu kaikille rahoittajatahoille yhteiseen sähköiseen lomakkeeseen.

Kestävä kehitys on välttämättömänä hankevalintakriteerinä kaikissa ohjelmissa. Käytössä oleviin valintakriteereihin liittyy kuitenkin puutteita ympäristönäkökohtien horisontaalisen huomioon ottamisen sekä niiden vaikuttavuuden kannalta. Etelä-Suomen EAKR-ohjelman valintakriteereissä ympäristönäkökohdat on huomioitu hyvin. Muiden ohjelmien kriteeristöt eivät ole selkeitä ja läpinäkyviä, eivätkä myöskään kannusta rahoituksen hakijoita ottamaan ympäristöä ja kestävää kehitystä huomioon. Valintakriteeristöjä ehdotetaan täydennettäväksi siten, että ympäristönäkökulma olisi niissä johdonmukaisemmin esillä.

SOVA-lain mukaan ohjelmien toteuttamista ja syntyviä merkittäviä ympäristövaikutuksia on seurattava siten, että seuranta mahdollistaa ryhtymisen ympäristöhaittoja torjuviin ja vähentäviin toimenpiteisiin. Aiemmat seurantakäytännöt ja ohjelmissa ehdotettu SOVA-seuranta eivät vastaa tätä tarkoitusta.

Selvityksessä todetaan, että perinteinen indikaattoreihin perustuva lähestymistapa ei välttämättä ole riittävä rakennerahasto-ohjelmien ympäristövaikutusten seurannassa. Tausta- ja erilaiset tulosindikaattorit kuvaavat huonosti ohjelman (negatiivisia) ympäristövaikutuksia. Lisäksi ohjelmista rahoitettavat hankkeet ovat kooltaan suhteellisen pieniä ja luonteeltaan sellaisia, ettei projektikohtaisen seurannan edellyttäminen ole yleensä perusteltua. Seurannassa ehdotetaan käytettäväksi ns. rahoitusindikaattoreita.

Selvityksessä ehdotetaan, että ympäristövaikutusten seuranta perustuisi hankekohtaisten ympäristöarviointien tuottamaan tietoon. Seurannan kohteina olisivat tällöin esimerkiksi ilmastovaikutuksiltaan positiivisten, neutraalien ja negatiivisten hankkeiden rahoitusosuudet. Seurantatieto saataisiin EURA 2007 -järjestelmästä. Lähestymistavan etuna on, että hankkeiden vaikutusten arviointi on jo nyt vakiintunut osa hankevalmistelua.

Ohjelmista ehdotetaan laadittavaksi temaattinen ympäristöarviointi ohjelmakauden aikana. Arvioinnissa käsiteltäisiin paitsi ohjelmien ympäristötavoitteiden toteutumista, myös niiden ympäristövaikutuksia. Lisäksi selvitettäväksi tulisi ympäristöhaittoja ehkäisevien ja lieventävien toimenpiteiden (YVA-menettelyt, kestävä kehitys välttämättömänä kriteerinä) toimivuuden arviointi.

1 Johdanto

1.1

Selvityksen tausta ja tavoitteet

Suomessa toteutetaan rakennerahastokaudella 2007–2013 useita Euroopan unionin osarahoittamia toimenpideohjelmiä (taulukko 1). Tässä julkaisussa esitetään, kuinka ympäristönäkökulma on mahdollista ottaa huomioon osana näiden rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanoa. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti Euroopan aluekehitysrahastosta rahoitettavat neljä suuralueittaista Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoiteohjelmaa (EAKR-ohjelmat), mutta tulokset ovat sovellettavissa myös muihin rakennerahasto-ohjelmiin ja kansalliseen alueiden kehittämiseen.

EU:n koheesio politiikassa tärkeän läpäisyperiaatteen mukaan kestävä kehitys tulee ottaa huomioon sekä rakennerahasto-ohjelmien valmistelussa että niiden toteutuksessa. Kestävän kehityksen näkökulma on sisällytetty kaikkiin EAKR-ohjelmiin ns. horisontaalisena, kaikkea toimintaa ohjaavana periaatteena. Useimmista EU:n osarahoittamista ohjelmista on lisäksi laadittu SOVA-lain (laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista, 200/2005) mukaiset ympäristöarvioinnit osana niiden muuta valmistelua (taulukko 1).

Ohjelmien toimeenpanossa ympäristönäkökulma voidaan ottaa huomioon osana *hankevalintaa* ja ohjelmien vaikutusten *seurantaa*. Hankevalinnassa on mahdollista arvioida ehdotettujen hankkeiden ympäristövaikutukset, varmistaa rahoitettavien toimien kestävyys ja suosia sellaisia hankkeita, jotka edistävät parhaiten kestävä kehityksen tavoitteen saavuttamista. Ohjelmien seurannan tehtävänä on puolestaan varmistaa, ettei ei-toivottuja haitallisia ympäristövaikutuksia pääse syntymään,

Taulukko 1. Suomessa ohjelmakaudella 2007–2013 toteutettavat rakennerahasto-ohjelmat, joista on laadittu SOVA-lain¹⁾ mukainen ympäristöarviointi.

Rakennerahasto-ohjelmat 2007–2013

Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -ohjelmat (EAKR-ohjelmat)

Etelä-Suomi, Länsi-Suomi, Itä-Suomi, Pohjois-Suomi

Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmat

Pohjoinen, Botnia–Atlantica, Keskinen Itämeri (rajat ylittävän yhteistyön ohjelmat)

Pohjoinen periferia, Itämeri (valtioiden välisen yhteistyön ohjelmat)

Interreg IVC (alueiden välisen yhteistyön ohjelmat)

Yhteistyö EU:n ulkorajoilla (ENPI-ohjelmat)

Kolarctic, Karelia, Kaakkois-Suomi–Venäjä

¹⁾ Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmissa SEA-direktiivin tai vetovastuussa olevan alueen kansallisen lainsäädännön mukainen arviointi.

ja tuottaa tietoa ohjelmien ympäristötavoitteiden toteutumisesta. Ympäristönäkökulma on myös tärkeä osa ohjelmien toimeenpanon *raportointia* sekä *väli- ja jälkiarviointeja*.

Ohjelmakaudella 2000–2006 ympäristönäkökulma otettiin huomioon ohjelmien toteutuksessa muun muassa arvioimalla rahoitettavien hankkeiden ympäristövaikutuksia ja seuraamalla ohjelmien ympäristötavoitteiden toteutumista (Savola 2001, Berninger 2002). Uudella ohjelmakaudella ympäristöasioiden hallinnan merkitys on korostunut edelleen SOVA-lain myötä. Uusi asia on erityisesti lain edellyttämä ohjelmien ympäristövaikutusten seuranta.

SOVA-lain mukaan toimenpiteet seurannan järjestämiseksi olisi määriteltävä jo ohjelmien valmisteluvaiheessa osana niiden ympäristöarviointia. Vuonna 2007 tehdyn selvityksen mukaan seurannan järjestämiseen liittyi kuitenkin huomattavia puutteita (Kallio 2008). Myös kokemukset muualta Euroopasta viittaavat siihen, että rakennerahasto-ohjelmien kohdalla SOVA-lain seurantaan koskevat vaatimukset ovat osoittautuneet hankaliksi täyttää (Florido 2008, ENEA 2008).

Raportti on laadittu Suomen ympäristökeskuksessa osana ympäristöministeriön rahoittamaa työtä, jossa selvitettiin kuinka ympäristönäkökohdat on suunniteltu otettavaksi huomioon Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -ohjelmien toteutuksessa ohjelmakaudella 2007–2013 ja pyrittiin löytämään keinoja ympäristönäkökulman paremmaksi sisällyttämiseksi osaksi ohjelmien toteuttamista.

Työn päätavoitteena oli esittää puitteet SOVA-lain vaatimukset täyttäväksi EAKR-ohjelmien ympäristövaikutusten seurantajärjestelmäksi. Tässä raportissa:

- Esitetään yleiskuva mahdollisuuksista integroida ympäristö osaksi ohjelmien toteuttamista.
- Selvitetään, kuinka ympäristö otetaan tällä hetkellä huomioon ohjelmien toteutuksessa.
- Annetaan kehittämisehdotukset ympäristönäkökulman paremmaksi huomioimiseksi osana ohjelmien toimeenpanoa.

1.2

Rakennerahasto-ohjelmat ja kestävä kehitys

Euroopan unionin koheesipolitiikan tavoitteena on edistää unionin alueiden tasapainoista taloudellista ja sosiaalista kehitystä. EU:n aluekehittämisen keskeisiä välineitä ovat rakennerahastot sekä niiden puitteissa valmistellut kansalliset rakennerahastostrategiat ja toimenpideohjelmat. Toimenpideohjelmien kautta kanavoidaan ohjelmakaudella 2007–2013 noin 35 % EU:n budjetista (noin 350 miljardia euroa) (European Commission 2006b),

minkä vuoksi rahastojen mahdollisuudet ohjata taloudellista ja sosiaalista kehitystä kestävämpään suuntaan ovat huomattavat. Suomessa toteutetaan vuosina 2007–2013 17 toimenpideohjelmaa, joiden kokonaisrahoituksen on arvioitu olevan noin kuusi miljardia euroa.

Kestävän kehityksen edistäminen on olennainen osa EU:n koheesipolitiikkaa (alue- ja rakennepolitiikkaa). Rakennerahastojen toimintaan koskeva lainsäädäntö (yleisasetus 1083/2006/EY 17 Art) edellyttää, että ohjelmien valmistelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon ympäristönäkökohdat ja kestävä kehitys läpäisyperiaatteen mukaisesti.

Myös yleisasetuksen nojalla annetut ohjeet korostavat ympäristönäkökulman merkitystä rakennerahasto-ohjelmien valmistelussa ja toteutuksessa. Koheesipolitiikan strategisissa suuntaviivoissa (neuvoston päätös 2006/702/EY) korostetaan jäsenvaltioiden ja alueiden kestävä kehityksen edistämismittaa ja todetaan, että ympäristönsuojelu on otettava huomioon ohjelmien ja hankkeiden valmistelussa.

Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -ohjelmien osalta jälkimmäistä tavoitetta on konkretisoitu EAKR-asetuksessa (1080/2006/EY 5 Art), jonka mukaan tuki keskitetään ohjelmakaudella 2007–2013 kestävä kehityksen strategioiden mukaisesti kolmeen painopisteeseen, jotka ovat 1) innovointi ja osaamistalous, 2) ympäristö ja riskien ehkäiseminen sekä 3) liikenne- ja viestintäpalvelut. Ympäristönäkökulmasta erityisiä tavoitteita ovat esimerkiksi energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian tuotannon edistäminen, ympäristöriskien ehkäiseminen sekä luonnon- ja kulttuuriperinnön suojelu ja kehittäminen osana kestävä matkailua.

Ympäristö ohjelmatyön eri vaiheissa

Läpäisyperiaatteen soveltaminen ohjelmatyössä merkitsee sekä kestävän kehityksen näkökulman huomioimista ohjelmaa valmisteltaessa että ympäristöasioiden integroimista osaksi ohjelmien toimeenpanoon liittyviä menettelyjä ja käytäntöjä (taulukko 2).

Ohjelmien valmisteluvaihe on kestävän kehityksen ja ympäristötavoitteiden kannalta ratkaiseva, koska tässä vaiheessa päätetään ohjelmien keskeisistä sisällöllisistä ratkaisuista. Käytännössä ympäristötavoitteet ovat yleensä verrattain hyvin esillä ohjelmien tavoitteissa ja painopisteissä, koska EU:n lainsäädäntö ja strategiat edellyttävät suoraan kestävän kehityksen ja ympäristöasioiden huomioimista (ks. luku 1.2). Ohjelmien valmisteluvaiheessa myös SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi tarjoaa hyödyllisen välineen ympäristönäkökulman integroinnissa osaksi ohjelmia (Beyond compliance... 2006, Handbook on SEA 2006). Ohjelman valmisteluvaiheen ja ympäristötavoitteiden tarkastelu rajautuu pääosin tämän työn ulkopuolelle.

Taulukko 2. Yleiskuva mahdollisuuksista integroida ympäristönäkökulma osaksi ohjelmatyön eri vaiheita.

Ohjelmatyön vaihe	Kohteet ja välineet
Valmistelu	<p>Kohde: Ohjelman tavoitteet ja painopistealueet, tuettava toiminta</p> <p>Välineet: EU:n ja kansallisten strategioiden soveltaminen, alueen omat tarpeet, ohjelman ex ante -arviointi ja ympäristöarviointi</p>
Toteuttaminen	<p>Kohteet: Hankevalmistelu ja -valinta</p> <p>Välineet: Ohjeet hakijoille ja rahoittajille, hankehakemusten ympäristövaikutusten arviointi, hankevalmistelu, hankevalintakriteerit</p>
Seuranta ja arviointi	<p>Kohteet: seuranta, raportointi, arviointi</p> <p>Välineet: ohjelman seurantajärjestelmä, vuosikertomukset, väli- ja loppuarviointi</p>

Ohjelmien toteuttamisvaiheessa valitaan rahoitettavat toimenpiteet (hankkeet). Myös tässä vaiheessa on mahdollista vaikuttaa siihen, millaisia hankkeita ohjelmien puitteissa toteutetaan. Ympäristön kannalta keskeisiä hankevalmistelun ja -valinnan menettelyjä ovat hanke-ehdotusten ympäristövaikutusten arviointi ja hankevalintakriteerien soveltaminen. Molemmat menettelyt tähtäävät siihen, että rahoitettavat hankkeet olisivat sopuosinussa ympäristön kannalta kestävän kehityksen kanssa. Ympäristönäkökulmaa hankevalmistelussa ja -valinnassa käsitellään lähemmin luvussa 2.

Ohjelmien seuranta ja arviointi limittyvät osaksi ohjelmien toteuttamista. Seurannan tarkoituksena on tuottaa tietoa ohjelman tavoitteiden saavuttamisesta ja sen vaikutuksista. Ympäristövaikutusten seurannassa lähtökohtana on SOVA-laki. Seurantatulokset ja muut ohjelmien toimeenpanoon liittyvät tiedot raportoidaan ohjelmien vuosikertomuksissa. Ohjelmakauden aikana ohjelmista on perinteisesti laadittu väliarvioinnit, joissa tarkastellaan kriittisesti ohjelmien toteutumista ja annetaan tarpeelliset suositukset ohjelmien tarkistamiseksi. Ohjelmien seuranta, toimeenpanon raportointia ja arviointia käsitellään alempana luvuissa 5–6.

Ympäristön integrointi osaksi ohjelman laadintaa ja toteuttamista muodostaa parhaimmillaan johdonmukaisen ja vaikuttavan kokonaisuuden, jossa hankevalinta, seuranta, raportointi ja arvioinnit tukevat ohjelman tavoitteiden saavuttamista ja samalla varmistavat sen, että negatiiviset vaikutukset jäävät mahdollisimman vähäisiksi. Eri vaiheissa tapahtuva horisontaalisten näkökohtien huomiointi antaa lisäksi mahdollisuuksia kumppanuusperiaatteen soveltamiselle ja ohjelmatyön hyväksyttävyyden ja kiinnostavuuden lisäämiselle sidosryhmien ja kansalaisten keskuudessa (Beyond compliance... 2006).

Keskeiset käsitteet

Arviointi (evaluointi)	Viittaa yleensä ohjelmien ennakko-, väli- tai jälkiarviointiin (ex ante, interim, ex post evaluation). Arvioinnista voidaan puhua myös yksittäisten hankkeiden osalta. Vrt. YVA-menettely.
EURA 2007	Suomessa rakennerahastokaudella 2007–2013 käytössä oleva Internet-pohjainen rakennerahastojen hallinta- ja seurantajärjestelmä.
Horizontaalinen tavoite/periaate	Toimintaa ohjaava, koko ohjelman läpikulkeva yleinen tavoite tai periaate.
Läpäisyperiaate	Läpäisyperiaate (integrointi-, yhdentämisperiaate) on ilmaistu EY:n perustamissopimuksen 6 artiklassa, jonka mukaan ympäristönsuojelua koskevat vaatimukset on sisällytettävä kaikkeen yhteisön toiminnan määrittelyyn ja toteuttamiseen kestävästä kehityksestä edistämiseksi.
Rahoittaja	Rakennerahastovaroja myöntäviä rahoittajatahoja/viranomaisia (ns. välittäviä toimielimiä) ovat muun muassa ministeriöt, maakuntien liitot, TE-keskukset, alueelliset ympäristökeskukset ja lääninhallitukset.
Rahoitusindikaattori	Seurantaindikaattori, joka mittaa rahoituksen toteutunutta jakautumista erilaisille hankkeille esimerkiksi ympäristöpositiivisten hankkeiden rahoitusosuus.
Seurantaindikaattori	Seurantaindikaattorilla mitataan 1) ohjelman tai hankkeen tuloksia ja vaikutuksia (tulos/vaikutusindikaattori) tai 2) esimerkiksi alueen sosioekonomisessa tilanteessa tai ympäristön tilassa tapahtuvia muutoksia (taustaindikaattori).
SOVA	Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi, jota Suomessa ohjaa SOVA-laki (laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista, 200/2005). SOVA-lailta on pantu kansallisesti täytäntöön ns. SEA-direktiivi (2001/42/EY).
SOVA-seuranta	SOVA-lain 12 §:n mukainen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten seuranta. Seuranta edellytetään kaikilta ohjelmilta, joista on laadittu ympäristöarviointi.
Valintakriteeri	Hankevalinnan tukena käytettävä kriteeri. Hyödynnetään joko hankkeen laadullisessa arvioinnissa tai pisteytyksessä.
Ympäristöindikaattori	Ohjelman tai hankkeen ympäristövaikutuksia, kuormitustekijöitä tai alueen ympäristön tilassa tapahtuvia muutoksia kuvaava mittari. Käytetään usein myös seurattaessa ohjelman ympäristötavoitteiden toteutumista (esim. ympäristömyönteisten hankkeiden rahoitusosuus).
Ympäristökriteeri	Hankevalinnassa käytettävä hankkeen ympäristövaikutuksia tai ympäristömyönteisyyttä koskeva kriteeri.
Ympäristömyönteisyys	Ympäristömyönteinen hanke pyrkii parantamaan ympäristön tilaa, ihmisten tietoisuutta ympäristöasioista tai ohjaamaan ympäristöä kuormittavia toimintoja ympäristöystävällisempään suuntaan.
Ympäristövaikutus	Ohjelman tai hankkeen positiivinen tai negatiivinen, suora tai välillinen, tavoiteltu tai ei-toivottu vaikutus ihmisiin tai ympäristön tilaan.
YVA-menettely	Ympäristövaikutusten arviointi. Ohjelmatyössä YVA:lla viitataan suppeaan ja vapaaehtoiseen hankehakemusten vaikutusten arviointiin.

2 Hankevalinta

2.1

Hankevalmistelu ja -valinta

Hankevalmistelulla ja -valinnalla tarkoitetaan tässä rahoittajatahojen suoria ja välillisiä mahdollisuuksia vaikuttaa hankehakemusten sisältöön ja siihen, millaisia hankkeita lopulta valitaan rahoitettaviksi.

Kestävän kehityksen näkökulmasta hankevalmistelu on kokonaisuus, jossa ympäristöasiat voidaan ottaa huomioon esimerkiksi hakukuluutuksissa, hakijoille suunnatuissa ohjeissa, hankearvioinnissa (ml. ympäristövaikutusten arviointi), neuvotteluissa hakijan kanssa, rahoitettavalle hankkeella mahdollisesti asetavissa ehdoissa sekä valintakriteereissä. Ympäristömyönteinen hankevalmistelu ei koske ainoastaan selvän ympäristöulottuvuuden omaavia hankkeita (ns. ympäristöhankkeet), vaan sitä voidaan pitää ”parhaana käytäntönä” kaikessa hankevalmistelutyössä. Tavoitteena on kannustaa ja sitouttaa rahoituksen hakija ottamaan ympäristöasiat huomioon osana hanketta.

Kestävää kehitystä edistämään pyrkivä hankevalmistelu voi tarkoittaa esimerkiksi (Berninger 2002, Beyond compliance... 2006):

- 1) Ympäristömyönteisten hankeideoiden kannustamista ja palkitsemista.
- 2) Olemassa olevien ideoiden jalostamista ympäristömyönteisimmiksi.
- 3) Ympäristöön liittyvien ehtojen lisäämistä rahoituspäätöksiin.

Ympäristönäkökulman huomioon ottava hankevalmistelu voi olla luonteeltaan joko passiivista (haittojen torjuminen) tai aktiivista (hyötyjen mak-

simointi). Passiivisessa lähestymistavassa painopiste on olemassa olevien säännösten, ohjeiden ja periaatteiden vähimmäisvaatimusten täyttämisesä. Valmistelun tehtävänä on esimerkiksi varmistaa että hankkeiden vaikutukset on arvioitu riittävällä tavalla ja ettei merkittäviä haitallisia vaikutuksia omaavia hankkeita rahoiteta.

Parhaimmillaan hankevalmistelu on rahoittajatahojen aktiivista toimintaa, jolla pyritään integroimaan ympäristönäkökulma osaksi hankeideoita ja -suunnitelmia. Tällöin ympäristö otetaan huomioon jo esimerkiksi valintakriteereissä ja hakukuluutuksissa siten, että ne lisäävät hakijoiden tietoisuutta ympäristöasioista ja kannustavat heitä ottamaan ympäristönäkökulman huomioon hakemuksissaan. Rahoittaja voi myös hakijan kanssa käytävissä neuvotteluissa kiinnittää huomiota tarpeeseen sisällyttää hankkeeseen erityinen ympäristönäkökulma. Ympäristönäkökulman integroinnin ei tarvitse välttämättä olla monimutkainen asia – kyse voi olla esimerkiksi jätteiden lajittelusta tai uusiutuvan energian käytöstä.

Rahoittajien aktiivisen roolin tärkeys korostuu muun muassa tilanteissa, joissa hankevalintakriteerit eivät toimi parhaalla mahdollisella tavalla – esimerkiksi kun rahoituksesta ei synny aitoa kilpailua.

Ympäristönäkökohdat aktiivisesti huomioon ottava hankevalmistelu edellyttää luonnollisesti rahoittajatahojen omaehtoisuutta. Se asettaa vaatimuksia myös hakijoiden ja hankekäsittelijöiden valmiuksille arvioida ympäristövaikutuksia ja kytkeä suunnitelmiin ympäristöpositiivisia toimia.

Kokemusten mukaan ympäristömyönteisen hankevalmistelun esteenä ovat juuri sitoutumiseen, resurssihin ja osaamiseen liittyvät ongelmat. Organisaatioiden sitoutuminen ympäristöasioiden

käsittelyyn vaihtelee, hankevalmistelua vaivaa usein kiire ja hankekäsittelijöillä on vaikeuksia tunnistaa hankkeiden vaikutuksia (Savola 2001). Näitä esteitä on ainakin osin mahdollista purkaa neuvonnan, koulutuksen ja kokemusten vaihdon kautta (Berninger 2002, *Beyond compliance...* 2006). Esimerkiksi Isossa-Britannissa hakijoiden ja valmistelijoiden on käytössä erityisiä ympäristöasioihin perehtyneitä tukihenkilöitä (environmental theme managers) (*Beyond the Defensive...* 2006). Suomessa ns. YVA-yhdyshenkilötoiminta on lähimpänä tätä menettelyä (ks. Hankkeiden ympäristövaikutusten arviointi Varsinais-Suomessa, ks. s. 14)

Tässä luvussa keskitytään käsittelemään hankkeiden ympäristövaikutusten arviointia ja hankevalintakriteerejä. On tärkeää huomata, että näiden menettelyjen vaikuttavuus päätöksenteossa riippuu suuressa määrin rahoittajatahojen omasta aktiivisuudesta (Savola 2001).

2.2

Hankkeiden ympäristövaikutusten arviointikäytännöt

Rahoitettavaksi ehdotettujen hankkeiden ympäristövaikutusten arviointi on olennainen osa ohjelmien toteuttamista, koska koko ohjelman ennakkolisessä ympäristöarvioinnissa (SOVA) on mahdollista tunnistaa ohjelman vaikutukset vain pääpiirteittäin. Erityisesti aluekehitysohjelmille tyypillisestä ohjelmien avoimesta luonteesta johtuen hankkeiden vaikutusten arviointi on tärkeää, jotta ohjelman toteutuksen yhdenmukaisuus kestävän kehityksen periaatteen kanssa voidaan varmistaa. Vaikutusten arviointi myös lisää hakijan ja rahoittajan tietoisuutta toimintansa vaikutuksista. Näin ollen hankkeiden vaikutusten arviointi palvelee sekä koko ohjelman toteuttamista että yksittäisten hankkeiden valmistelua ja toteuttamista.

Tiivistäen ympäristövaikutusten arviointi:

- Auttaa hakijaa, rahoittajaviranomaista ja kumppaneita hahmottamaan hankkeiden vaikutukset.
- Palvelee hankevalmistelua ja ympäristöön liittyvien valintakriteerien soveltamista.
- Tukee tavoitetta, jonka mukaan rahoitettavien hankkeiden tulee olla kestävän kehityksen mukaisia ja että merkittäviä haitallisia vaikutuksia omaavia hankkeita ei rahoiteta.

Hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnilla on liittymäkohta myös SOVA-lakiin. Arvioinnilla on potentiaalia toimia ohjelman toteuttamisesta aiheutuvien merkittävien ympäristöhaittoja ehkäisevänä, vähentävänä ja poistavana toimenpiteenä (vrt. SOVA-asetus 4.1 § kohta 7). Ympäristövaikutusten arviointi ja sen toimivuus on myös yksi mahdollinen seurannan kohde (ks. lähemmin luku 3.2).

Rakennerahastohankkeiden ympäristövaikutusten arviointia ei tule sekoittaa YVA-lain (468/1994) mukaiseen varsinaiseen hanke-YVA:an, joka koskee vain vaikutuksiltaan erittäin merkittäviä hankkeita kuten teollisuuslaitoksia, turvetuotantoa, moottoriteitä jne. Ohjelmatyössä YVA:lla tarkoitetaan yleensä vapaamuotoista ja verrattain kevyttä menettelyä, jossa hanketoteuttaja ja rahoittaja selvittävät ja arvioivat hankkeidensa ympäristövaikutukset osana hankevalmistelua ja -valintaa ennen rahoituspäätösten tekoa.

Hankkeen toteuttajalta vaadittava arviointi perustuu YVA-lain 25 §:n selvilläolovelvollisuuteen, jonka mukaan hankevastaavan on oltava selvillä hankkeensa ympäristövaikutuksista. Myös rahoittajan tulee olla selvillä rahoitettavan toiminnan ympäristövaikutuksista. Rakennerahastolain 21 §:n mukaan maakunnan yhteistyöryhmän on huolehdittava tarvittavista menettelyistä, joilla varmistetaan rahoitettavaksi hyväksyttävien hankkeiden mahdollisten ympäristövaikutusten selvittäminen ennen rahoituspäätösten tekoa. Mainitut säännökset ovat luonteeltaan joustavia – asianomaisten tahojen tehtäväksi jää päättää esimerkiksi arvioinnin laajuudesta ja käytettävistä menettelyistä.

Ohjelmakaudella 2000–2006 käytössä oli menettelyjä, joissa hakija arvioi hankkeensa ympäristövaikutukset ns. YVA-lomaketta apuna käyttäen (Berninger 2002). Rahoittajien tehtävänä oli varmistaa tehtyjen arviointien riittävyys ja/tai laatia harkintansa mukaan oma arvio hankkeen vaikutuksista. Joillakin alueilla hankkeiden vaikutuksia arvioitiin myös aluehallintoviranomaisista koostuvista maakunnallisissa YVA-ryhmissä. Toisissa tapauksissa YVA-ryhmän rooli oli ainoastaan koordinoiva.

Hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista edellisellä ohjelmakaudella saatujen kokemusten mukaan arvioinnin suurimmat haasteet liittyvät 1) organisaatioihin ja resursseihin sekä 2) arviointitiedon laatuun. Riskinä on, etteivät kaikki rahoittajaviranomaiset koe vaikutusten arviointia hyödylliseksi menettelyksi, vaan se nähdään hallintoa kuormittavana. Aiemmissä selvityksissä on noussut esiin kysymys siitä, millaisista hankkeista arviointi olisi tehtävä. On muun muassa kysytty, onko arviointia tarpeen tehdä kaikista hankkeista vai ainoastaan vaikutuksiltaan merkittävimmistä (Marjanen 1997, Seppälä 2006, Tiihonen ja Tuhkalainen 2006). Toinen organisaatioihin liittyvä kysymys on ympäristövaikutusten arviointiin liittyvän osaamisen varmistaminen (Savola 2001).

Arviointitiedon luotettavuuden ja käyttökelpoisuuden kannalta ratkaisevaa on sen laatu. Hankkeiden vaikutusten arviointia vaikeuttaa se, että vaikutukset ovat usein välillisiä ja monitahoisia (Tiihonen ja Tuhkalainen 2006). Toiseksi on selvää, että arviointitieto on aina subjektiivista. Kokemusten mukaan hakijat arvioivat hankkeensa vaikutukset usein liian positiivisiksi. Myös hankekäsitelijöillä voi olla taipumus korostaa hankkeiden hyviä puolia, eikä mahdollisia negatiivisia vaikutuksia tunnisteta tai haluta tuoda esille (Savola 2001, Tiihonen ja Tuhkalainen 2006). Toisaalta on huomattava, että negatiivisten vaikutusten tunnistamisen lisäksi arvioinnin tärkeänä tehtävänä tuoda esiin myös hankkeiden positiiviset vaikutukset.

On huomattava, ettei arviointitiedon tarvitse olla täsmällistä, vaan suuntaa antavat tiedot ovat yleensä riittäviä. Vaikutusten arvioinnin laatukri-

terinä voi olla esimerkiksi se, kyetäänkö sen avulla tunnistamaan merkittäviä haitallisia vaikutuksia omaavat hankkeet (sulkemaan ne pois rahoituksen piiristä).

2.3

Valintakriteerit

Tässä luvussa tarkastellaan rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanossa sovellettavia hankevalintakriteerejä kestävä kehityksen ja ympäristötavoitteiden näkökulmasta. Tavoitteena on selvittää lyhyesti kriteerien tehtävää ja asemaa hankevalinnassa ja esittää perustelut ympäristökriteerien integroinnille osaksi käytettäviä kriteeristöjä. Ympäristökriteerillä tarkoitetaan tässä selvityksessä mitä tahansa hankevalinnassa käytettävää kriteeriä, jonka tarkoituksena on edistää ympäristön kannalta myönteisimpien hankkeiden tuleamista valituiksi.

EAKR-ohjelmissa ohjelmakaudella 2007–2013 käytössä olevia kriteerejä tarkastellaan luvussa 2.4 ja niihin liittyviä kehittämissuhteita luvussa 6.1.

Valintakriteerit ovat ensisijaisesti ohjelman toteuttajia palveleva työkalu, jonka tehtävänä on helpottaa löytämään hanke-ehdotusten joukosta ohjelman tavoitteita parhaiten vastaavat hankkeet. Valintakriteerien avulla voidaan

- 1) varmistaa hankkeiden rahoituskelpoisuus sekä
- 2) pisteyttää ja asettaa hakemukset paremmuusjärjestykseen.

Ihannetilanteessa hakemusten pisteytys toimii rahoittajaviranomaisten päätöksenteon objektiivisena tukivälineenä, joka ohjaa päätöksentekoa ja rahoituksen kohdentumista siten, että toteutettavat toimet edistävät parhaalla mahdollisella tavalla ohjelman ja sen eri toimintalinjojen tavoitteiden saavuttamista.

Rakennerahastoja koskevan yleisasetuksen (1083/2006/EY, 65 art.) mukaan ohjelmien seurantakomiteat päättävät rahoitettavien hankkeiden

valintaperusteista (ohjelma- eli suuralueiden taso). Maakuntien yhteistyöryhmien tehtävänä on rakennerahastolain (1401/2006, 21 §) mukaan laatia maakuntien yhteistyöasiakirjat ja päättäneet niissä muun muassa valintakriteerien alueellisesta soveltamisesta (maakuntien taso). Käytännössä eri rahoittajaviranomaisilla on myös ollut käytössä omia valintakriteerejään (rahoittajaviranomaisten taso).

Rahoitettavien hankkeiden valinnassa käytettyjen kriteerien jäsennyksessä on olennaista tehdä ero *välttämättömien* ja *ohjaavien (priorisoivien)* kriteerien välillä. Välttämättömien kriteerien tehtävänä on varmistaa hankkeiden rahoituskelpoisuus (eligibility), kun taas ohjaavat kriteerit helpottavat tämän ”kelpoisuustestin” läpäisseiden hankkeiden asettamista paremmuusjärjestykseen. Hankevalintaa ohjaavia kriteerejä hyödynnetään silloin, kun jaettavana olevista rakennerahastovaroista syntyy kilpailua – toisin sanoen kun hankehakemuksia on enemmän kuin käytettävissä olevia varoja. Tämän perusjaon lisäksi kriteerit voidaan jaotella esimerkiksi sosio-ekonomisiin ja ympäristökriteereihin.

Läpäisyperiaatteella huomioitavan kestävä kehityksen tavoitteen toteutumisen näkökulmasta on tärkeää, että ympäristönäkökohdat otetaan huomioon myös hankkeiden valintaa ohjaavana tekijänä. Hyvä valintakriteeristö auttaa karsimaan hakemusten joukosta haitallisia vaikutuksia omaavat hankkeet tai jalostamaan hankkeita siten, että haitat jäävät mahdollisimman vähäisiksi. Toisaalta kestävä kehitys tukeva valintakriteeristö kannustaa rahoituksen hakijoita ottamaan ympäristönäkökulman huomioon hakemuksessaan ja mahdollistaa ympäristöpositiivisten hankkeiden suosiminen suhteessa vastaaviin, mutta ympäristönäkökulmasta heikompiin hanke-ehdotuksiin.

Valintakriteerit tulee erottaa käsitteellisesti hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista ja siinä sovellettavista arviointikriteereistä (vrt. liitteet 1 ja 4). Käytännössä ympäristövaikutusten arviointi kuitenkin usein tukee hankkeiden priorisoinnissa käytettävien ympäristökriteerien soveltamista – siinä tuotettu tieto voi esimerkiksi muodostaa perustan hankkeen ympäristömyönteisyyden pisteyttämiselle.

Valintakriteerejä ja niiden merkitystä arvioitaessa on muistettava, että ne ovat vain yksi keino ohjattaessa rahoituksen kohdentumista. Keskeistä on huomata, että hankevalinta ei perustu ainoastaan hankkeiden pisteytykseen, vaan myös niiden laadulliseen kokonaisarviointiin. Valintakriteerien lisäarvo hankevalintaa ohjaavana tekijänä on pieni erityisesti jatkuvassa hankehaussa, koska siinä hankkeita ei yleensä voida vertailla keskenään. Tällöin on kuitenkin mahdollista määritellä esimerkiksi jokin minimipistemäärä, jonka hankkeen tulee saavuttaa tullakseen rahoituskelpoiseksi.

Valintakriteerejä merkittävämpi rooli on *tuettavan toiminnan määrittelyllä*, joka tapahtuu pääosin ohjelman laadinnan yhteydessä, mutta jota voidaan täsmentää esimerkiksi maakunta- ja viranomaiskohtaisilla *painotuksilla* (maakuntien yhteistyöasiakirjat, rakennerahastolaki 21 §).

Taulukossa 3 on havainnollistettu valintakriteerien suhdetta ohjelman tavoitteisiin ja tuettavaan toimintaan. Tietyn valintakriteerin ohjaava merkitys riippuu sille annetusta painoarvosta sekä tuettavaksi määriteltujen toimintojen lukumäärästä ja niitä koskevan määrittelyn tarkkuudesta (ks. esimerkit taulukossa 3).

Hyvän valintakriteeristön soveltaminen on tehokasta ja vaikuttavaa: tämän vuoksi sen tulee olla toisaalta käyttökelpoinen (selkeä, ei liian raskas) ja toisaalta ohjelman eri tavoitteet huomioon otettava. Muun muassa hakijoiden ja ohjelmaprosessiin osallistuvien kumppaneiden näkökulmasta keskeistä on, että hankkeiden valintaperusteet ovat myös ulkopuolisten arvioitavissa. Tämän vuoksi kriteerien ja niihin liittyvän pisteytysjärjestelmän soveltaminen tulisi olla mahdollisimman läpinäkyvä.

Taulukko 3. Hankevalinnan logiikka: valintakriteerien suhde ohjelman tavoitteisiin ja tuettavaksi määriteltyihin toimintoihin.

Tavoite →	Tuettava toiminta →	Valintakriteeri
<ul style="list-style-type: none"> Ohjelman yleistavoitteet Ohjelman horisontaaliset tavoitteet Toimintalinjakohtaiset tavoitteet 	<ul style="list-style-type: none"> Ohjelma: luettelo hanketyypeistä, joita rahoittamalla asetetut tavoitteet aiotaan saavuttaa Maakunnalliset/organisaatiokohtaiset painotukset 	<ul style="list-style-type: none"> Työkalu, jolla valitaan ehdotettujen toimien (hankkeiden) joukosta sellaiset, jotka toteuttavat parhaiten ohjelman ja sen osien tavoitteita
<ul style="list-style-type: none"> Esimerkki 1. Yritystoiminnan lisääminen 	<ul style="list-style-type: none"> Energian tuotanto 	<ul style="list-style-type: none"> Esimerkiksi ympäristöpositiivisuus (→ suuri ohjaava merkitys, jos riittävä painoarvo suhteessa muihin kriteereihin)
<ul style="list-style-type: none"> Esimerkki 2. Yritystoiminnan lisääminen 	<ul style="list-style-type: none"> Uusiutuvan energian tuotanto 	<ul style="list-style-type: none"> Esimerkiksi ympäristöpositiivisuus (→ ympäristönäkökulmasta päätöksä on tehty jo tuettavan toiminnan määrittelyssä; kriteerin avulla kuitenkin mahdollista tukea ympäristön kannalta parhaimman hanke-ehdotuksen valintaa)

2.4

Ohjelmakausi 2007–2013

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyt

Vuosina 2007–2013 on tarkoitus jatkaa edellisen ohjelmakauden menettelyä, jossa hanke-ehdotuksen ympäristövaikutuksia arvioivat sekä hakija että rahoittajataho. Kuudessa maakunnassa (kolmasosassa maakuntia) toimii edellisen ohjelmakauden tavoin MYR:n asettama, alueen keskeisistä viranomaistahoista koostuva YVA-ryhmä. Eräissä maakunnissa (esim. Satakunta, Lappi) YVA-ryhmästä ollaan luovuttu tällä ohjelmakaudella. Hankkeiden ympäristövaikutukset ovat esillä myös MYR:n sihteeristöissä, jotka käsittelevät kaikki rahoitettavat hankkeet.

Hankkeen ympäristövaikutusten arviointiin liittyvät seuraavat vaiheet:

- 1) Hakija arvioi itse hankkeensa vaikutuksia osana hakemusta (EURA 2007).
- 2) Rahoittajaviranomainen tarkistaa hakijan arvioon ja voi tehdä oman arvion vaikutuksista.

- 3) Hankkeen vaikutusten käsittely MYR:n hankevalmisteluryhmässä, YVA-ryhmässä tai muussa hankeryhmässä.
- 4) Hankkeen vaikutuksista voidaan keskustella MYR:n sihteeristöissä ennen rahoitusluvan myöntämistä.

Menettely on samankaltainen kaikissa maakunnissa – kohdissa 3 ja 4 on kuitenkin jonkin verran maakuntakohtaista vaihtelua. Koska YVA-ryhmiä on käytössä vain maakuntien vähemmistössä eivätkä ne aina käsittele yksittäisten hankkeiden vaikutuksia (ainoastaan koordinoiva rooli), on selvää että vaikutusten arvioinnissa ja sen laadun varmistamisessa korostuvat erityisesti rahoittajaviranomaisen valmiudet arvioida hankkeiden vaikutuksia. Ainakin joissakin maakunnissa eri rahoittajatahot ovat nimenneet omat ns. YVA-yhdyshenkilöt, joiden tehtävänä on kehittää vaikutusten arviointia organisaatiossa ja varmistaa tehtyjen arviointien laatu. Oheisessa tietolaatikossa on esitelty hyvänä käytäntönä Varsinais-Suomessa käytössä olevaa hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnin järjestämistä.

Hankkeiden ympäristövaikutusten arviointi Varsinais-Suomessa

Rakennerahastohankkeissa rahoittaja vastaa siitä, että hankkeen vaikutukset on selvitetty riittävällä tavalla. Tällöin keskeinen haaste on varmistaa eri rahoittajatahojen osaaminen ja sitoutuminen vaikutusten arvioimiseen. Tähän tavoitteeseen on pyritty muun muassa perustamalla rahoittajista koostuvia YVA-ryhmiä. Hyvänä käytäntönä voidaan nostaa esiin myös Varsinais-Suomessa käytössä oleva YVA-yhdyshenkilötoiminta.

Varsinais-Suomessa maakunnan yhteistyöryhmä on valtuuttanut Lounais-Suomen ympäristökeskuksen koostamaan ja kutsumaan koolle YVA-ryhmän, joka koostuu merkittävimpiin alueviranomaisiin nimetyistä YVA-yhdyshenkilöistä. YVA-ryhmässä ovat edustettuina maakunnan liitto, lääninhallitus, TE-keskus (yritys-, työvoima-, ja maaseutuosastot), tiepiiri, alueellinen ympäristökeskus ja merenkulkulaitos.

Viranomaisten nimeämien **yhdyshenkilöiden** tehtävänä on:

- Varmistaa, että kaikkiin hankehakemuksiin liittyy riittävällä tavalla tehty ympäristövaikutusten arviointi
- Edellyttää tarvittaessa hakijoilta lisäselvityksiä hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista
- Olla tietoinen virastossaan vireillä olevista hakemuksista ja niiden YVA-osuudesta
- Sopia yhteistyötavoista hankevalmistelijoiden kanssa
- Hankkia tarvittaessa lisätietoa YVA-asioista muilta asiantuntijoilta

Yhdyshenkilöistä koostuvan **YVA-ryhmän** tehtävänä on:

- Seurata ja arvioida hankkeiden ympäristövaikutusten toteutumista
- Kehittää ympäristövaikutusten arviointiin liittyviä menettelyjä (ml. neuvonta ja ohjaus)
- Käsitellä tarvittaessa yksittäisen hankkeen ympäristövaikutusten arviointia
- Raportoida vuosittain MYR:lle YVA-yhdyshenkilöiden ja -ryhmän toiminnasta

Ryhmä kokoontui vuonna 2007 kolme kertaa. Se ei käsitellyt yksittäisiä hankkeita. Vuosina 2007–2008 ryhmän tavoitteena oli muun muassa osallistua ja edistää ympäristövaikutusten arviointia eri viranomaisissa tiedottamisen, ohjeiden, neuvonnan ja koulutuksen avulla. Keskeisiä kehittämisen kohteita ovat esimerkiksi arviointikäytäntöjen yhtenäistäminen ja arvioinnin roolin kasvattaminen hankevalmistelussa. Ryhmä osallistuu myös SOVA-yhteistyön ja -osaamisen kehittämiseen.

YVA-yhdyshenkilöt ovat vuonna 2007 antaneet tarpeen mukaan ympäristövaikutusten arviointia koskevaa ohjeistusta hakijoille ja hankekäsittelijöille. Kehittämisenäkökohtia olivat riittävän tiedonkulun varmistaminen viranomaisissa ja yhdyshenkilöiden osallistuminen hankkeiden valmisteluun ja käsittelyyn mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Lähde: Raportti Varsinais-Suomen maakunnan yhteistyöryhmälle (MYR) YVA-ryhmän toiminnasta vuonna 2007. Lounais-Suomen ympäristökeskus 6.2.2008.

Ympäristöviranomaisten (alueellisten ympäristökeskusten) rooli YVA-menettelyssä vaihtelee. Ympäristökeskuksilla ei yleensä ole erityistä roolia vaikutusten arvioinnissa ja tavanomaisin yhteistyömuoto onkin antaa pyydettyä asiantuntija-apua hankekäsittelijöille. Muita vaikuttamiskanavia ovat edellä mainitut YVA- tai muut työryhmät sekä lausunnot MYR:n sihteeristölle. Suurimmassa osassa maakuntia ympäristöviranomaisen vaiku-

tusmahdollisuudet toteutuvat erilaisissa hanke-ryhmissä ja MYR:n sihteeristön käsittelyssä.

Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että hankkeiden ympäristövaikutusten arviointikäytännöt ovat pysyneet jokseenkin samoina kuin edelliselläkin ohjelmakaudella. Merkittävin muutos on se, että hakemusten tekemistä ja valmistelua palvelemaan sähköiseen tietojärjestelmään (EURA 2007) tullaan sisällyttämään ympäristöosio (järjestelmän kesken-

eräisyyden vuoksi ei ollut käytössä vielä loppuvuodesta 2008), joka käsittää myös hakijan täytettävän ympäristövaikutusten arviointilomakkeen (liite 4). Viime ohjelmakaudella YVA-lomakkeen puuttuminen hakemuslomakkeista ja eri tahojen YVA-lomakkeiden epäyhtenäisyys nähtiin keskeisenä kehittämisen kohteena (Savola 2001, Tiuhonen ja Tuhkanen 2006).

Valintakriteerit

Työssä arviointiin ohjelmakauden 2007–2013 EAKR-ohjelmien valintakriteerien nykytilaa (kevät 2008). Tavoitteena oli selvittää käytetäänkö hankevalinnan ohjaamisessa ja jos käytetään, niin millaisia. Tarkastelutasoina olivat suuralueet (ohjelma-asiakirjat ja seurantakomiteoiden päätökset), maakunnat (maakuntien yhteistyöasiakirjat) ja yksittäiset rahoittajat. Seuraavat kriteerit ohjasi tarkastelua:

- 1) Kestävä kehitys ohjelmatyön horisontaalisena periaatteena.
- 2) Ympäristökriteerien painoarvo hankevalinnassa.
- 3) Kriteeristön ja sen soveltamisen selkeys ja läpinäkyvyys.
- 4) Kriteeristön kannustavuus (kannustaako hakijoita ottamaan ympäristöasiat huomioon?).

Suuraluetao. Syksyllä 2007 hyväksytyissä ohjelma-asiakirjoissa on määritelty a) välttämättömät valintakriteerit (4 kpl) sekä hankevalintaa ohjaavat b) yleiset (12 kpl) ja c) toimintalinjakohtaiset valintakriteerit (noin 5–10 kpl/toimintalinja). Kaikkien rahoitettavien hankkeiden on täytettävä välttämättömät kriteerit, joiden avulla varmistetaan hankkeen rahoittamisen perusedellytysten (esimerkiksi ohjelmanmukaisuus) olemassaolo. Kaksi jälkimmäistä kriteeriluokkaa ovat luonteeltaan hankehakemuksia priorisoivia. Yleiset hankevalintaa ohjaavat kriteerit ovat kaikissa neljässä ohjelmassa samat, kun taas toimintalinjakohtaisissa kriteereissä on melko paljon vaihtelua.

Kunkin ohjelman seurantakomitea on hyväksynyt käytettävät valintakriteerit syksyllä 2007 tai alkuvuodesta 2008. Seurantakomiteoiden päätöksissä valintakriteerejä on osin kehitetty ja tarkennettu. Välttämättömät kriteerit ovat käytännössä katsoen samat kuin ohjelma-asiakirjoissakin. Jokaisessa ohjelmassa kestävän kehityksen mukaisuus on otettu yhdeksi rahoitettavien hankkeiden välttämättömäksi valintaperusteeksi. Myös yleiset hankevalintaa ohjaavat kriteerit (kaikkia toimintalinjoja koskevat) ovat samat kuin ohjelma-asiakirjoissa. Ne eivät sisällä ympäristökriteerejä.

Etelä- ja Länsi-Suomen ohjelmissa on lisäksi otettu ohjelmien ”yleiset toimintaa ohjaavat periaatteet” osaksi hankevalintaperusteita. Kumpasakin ohjelmassa kestävä kehitys on yksi neljästä toimintaa ohjaavasta periaatteesta. Seurantakomiteoiden päätöksiin mukaan hankkeiden valintaa tukee, jos ne edistävät näiden periaatteiden toteutumista. Periaatteet on kuitenkin esitetty erillään muista hankevalintaa ohjaavista kriteereistä, minkä vuoksi niiden suhde muihin kriteereihin ja asema hankevalinnassa (esimerkiksi pisteytyksen suhteen) jää asiakirjojen perusteella epäselväksi.

Toimintalinjoittain tarkasteltuna hyväksytyt valintakriteerit sisältävät jonkin verran ympäristöllisiä kriteerejä. Ohjelmien välillä on kuitenkin eroja. Erityisesti Etelä-Suomen seurantakomitean asettama kriteeristö poikkeaa rakenteeltaan muiden ohjelmien valinperusteista. Siinä on määritelty kuusi *kaikille toimintalinjoille yhteistä* pääkriteeriä, joista yksi on ”vaikutukset ympäristöön”. Kriteeri on ainakin lähtökohtaisesti samanarvoinen neljän muun kriteerin kanssa.

Muissa ohjelmissa on määritelty kullekin toimintalinjalle omat valintakriteerit. Selvän ympäristöluottavuuden omaavia kriteerejä on 0–3 toimintalinjaa kohden (taulukko 4) ja niiden painoarvo hankevalinnassa on selvästi pienempi kuin Etelä-Suomessa. Lisäksi niiden soveltamisala on usein paljon kapeampi kuin ympäristövaikutuksia kokonaisuutena mittaavan kriteerin. Itä- ja Pohjois-Suomen ohjelmista tunnistettiin vain hyvin vähän tai ei lainkaan ympäristökriteerejä (taulukko 4).

Taulukko 4. Ympäristökriteerien lukumäärä (kpl/kaikki kriteerit) ja painoarvo suuraluetasolla. Yleiset hankevalintaa ohjaavat ja toimintalinjakohtaiset (TL) kriteerit esitetty erikseen.

Ohjelma	Yleiset	TL1	TL2	TL3	TL4-(-5)	Painoarvo ¹⁾
Etelä-Suomi	–	1/6	1/6	1/6	1/6	17 %
Länsi-Suomi	0/12	1/10	2/12	3/8	0/10	7 %
Itä-Suomi	0/12	0/9	0/7	1/5	–	2 %
Pohjois-Suomi	0/12	0/8	0/11	0/5	–	0 %

¹⁾ Ohjelman toimintalinjoilla keskimäärin. Esimerkiksi Länsi-Suomi: TL1 (0/12 + 1/10) + TL2 + ... /4 = 7 %.

Käytännössä on vaikea vetää rajaa sen suhteen, milloin on kyseessä ympäristökriteeri ja milloin ei. Tässä selvityksessä ympäristökriteereiksi tulkittiin vain selvän ympäristöulottuvuuden omaavat valintaperusteet. Esimerkiksi ”kestävä kehitys” luokiteltiin tässä ympäristökriteeriksi laajassa mielessä, mutta ”yritysten toimintaympäristön parantamista” tai ”alueen saavutettavuuden ja logististen järjestelmien toimivuuden parantamista” ei. Itä-Suomen toimintalinjojen 1 ja 2 kriteerillä ”toteuttaa ohjelman horisontaalisia teemoja” katsottiin soveltamisalaltaan liian laajaksi, jotta se olisi voitu luokitella ympäristökriteeriksi. Tulkitilanteissa vaikeuksia tuotti se, ettei kriteerien sisältöä ja käytännön soveltamista ollut yleensä määritelty.

Taulukossa 4 on esitetty ympäristökriteerien lukumäärä ja viitteellinen painoarvo hankevalinnassa ohjelmittain. Esitetyt painoarvot ovat toimintalinjojen keskiarvoja ja eivät välttämättä kuvaa todellista soveltamistilannetta. Ne tarjoavat kuitenkin varsin objektiivisen kuvan ympäristönäkökulman huomioimisesta hankevalintakriteereissä. Etelä-Suomen ohjelmaa lukuun ottamatta ympäristökriteerien keskimääräinen painoarvo on pienempi kuin 10 %. Hankkeiden pisteytyksessä huomioon otetaan toimintalinjojen kriteerien lisäksi myös suuri määrä (12 kpl) yleisiä hankevalintaa ohjaavia kriteerejä.

Maakunta- ja viranomaistaso. Maakuntien yhteistyöryhmät eivät pääsääntöisesti ole määritelleet omia lisäkriteerejään maakuntien yhteistyöasiakirjoissa (tarkastelussa viimeisin yhteistyöasiakirja

kultakin alueelta). Maakunnallisia valintakriteerejä on määritelty ainoastaan kolmella alueella (Lappi, Keski-Suomi, Uusimaa). Lapissa toimintalinjalla 1 on esitetty kolme ja toimintalinjalla 3 kuusi ympäristökriteeriä. Molemmilla toimintalinjoilla on yhteensä noin 20 kriteeriä, jotka muodostavat korkeintaan kolmasosan hankkeen mahdollisesti pistemäärästä. Loput pisteistä tulevat hankkeen muusta maakuntakohtaisesta ja sisällöllisestä arvioinnista. Kokonaisuutena ottaen ympäristökriteerien painoarvo hankkeiden valinnassa jää todennäköisesti pieneksi. Keski-Suomessa on määritelty 18 valintakriteeriä, joista yksi on ”vaikuttavuus ympäristöön ja kestäväan kehitykseen”. Uudella maalla seurantakomitean hyväksymää kriteeristöä on jalostettu hieman eteenpäin.

Yhteistyöasiakirjoissa on rakennerahastolain mukaisesti nostettu esiin erityisiä painotuksia ohjelman toteuttamisen suhteen. Maakunnalliset painotukset ovat välttämättömänä kriteerinä kaikissa ohjelmissa, minkä vuoksi on selvää että niillä voidaan ohjata merkittävästi rahoituksen kohdistumista. Asiakirjojen perusteella oli sitä vastoin usein vaikea tulkita mikä rooli ja painoarvo näillä painotuksilla on välttämättömät kriteerit läpäisseiden hankkeiden mahdollisessa pisteyttämisessä.

Alueellisille ympäristökeskuksille suunnatun kyselyn perusteella eri alueilla (kaikki viranomaiset) on käytössä vain vähän tai ei lainkaan viranomaiskohtaisia valintakriteerejä. Vastaukset jakautuivat karkeasti ottaen kahteen ryhmään: toisten mukaan rahoittajaviranomaisilla ei ole

käytössä omia valintakriteerejään, kun taas toisis-
sa todettiin, että eri rahoittajilla on (tai voi olla)
hallinnonalakohtaisiin tavoitteisiin ja painotuksiin
perustuvia valintakriteerejä. Käytävissä olleen
aineiston epätäsmällisyyden vuoksi ulkopuolisen
oli vaikea saada kuvaa siitä, mitä valintakriteerejä
eri tahoilla tosiasiallisesti on käytössä ja sovelle-
taanko esimerkiksi maakunnan yhteistyöasiakir-
jassa määriteltyjä viranomaiskohtaisia painotuksia
myös valintakriteereinä (vai onko kyse tuettavan
toiminnan määrittelystä). Muilla kuin ympäristö-
viranomaisilla on käytössään todennäköisesti vain
harvoin ympäristökriteerejä. Joissakin tapauksissa
kestävä kehitys oli mukana yhtenä kriteerinä tai
periaatteena, mutta epäselväksi jäi käytetäänkö si-
tä hankevalintaa priorisoivana kriteerinä. Tarkas-
teluun liittyy kuitenkin epävarmuutta.

Johtopäätökset

Käytössä olevat valintakriteerit ottavat kestävän
kehityksen ohjelmien läpileikkaavana teemana
vaihtelevalla tavalla huomioon. Keskeiset ongel-
mat liittyvät 1) ympäristökriteerien integrointiin
osaksi pisteytyskriteerejä ja 2) niiden painoarvoon
suhteessa muihin pisteytettäviin kriteereihin.

Kestävä kehitys on mukana välttämättömänä
valintakriteerinä kaikissa ohjelmissa, mikä tukee
ohjelman kestävän kehityksen tavoitteen saavutta-
mista ohjelmien toteutuksessa. Kestävää kehitystä
ei kuitenkaan yleensä ole määritelty. Selvin yksit-
täinen puute on ympäristövaikutuksiin liittyvän
priorisointiperusteen puuttuminen hankevalintaa
ohjaavista kriteereistä (3 ohjelmaa) ja toimintalin-
joilta 1 ja 2 (kaksi ohjelmaa). Etelä-Suomen EAKR-
ohjelmassa ympäristönäkökohdat on huomioitu
hyvin osana valintakriteeristöä. Mallia voidaan
pitää esimerkkinä hyvästä käytännöstä.

On epäselvää, kuinka valintakriteerejä käytän-
nössä sovelletaan. Valintakriteerien käytännön
soveltamista pääsääntöisesti ole ohjeistettu. Ete-
lä-Suomea lukuun ottamatta millään alueella ei
ilmeisesti ole sovittu hankkeiden pisteytyksessä
käytettävistä periaatteista.

Kokonaisuutena ottaen Länsi-, Itä- ja Pohjois-
Suomen kriteeristöt eivät ole riittävän selkeitä ja
läpinäkyviä. Ne eivät myöskään kannusta rahoi-
tuksen hakijoita ottamaan ympäristöä ja kestävä
kehitystä huomioon.

Työn aikana saadun palautteen mukaan EURA
2007 -järjestelmää ei ole ajantasaistettu vastaamaan
seurantakomiteoiden hyväksymiä kriteerejä.

3 Seuranta

3.1

Lähtökohdat

Tässä luvussa hahmotellaan lähtökohdat rakennerahasto-ohjelmien ympäristövaikutusten seurannalle, analysoidaan käytettävissä olevia indikaattorityyppejä ja ohjelma-asiakirjoissa esitettyjä seurantatoimenpiteitä. Kehittämisehdotukset ohjelmakaudelle 2007–2013 esitetään luvussa 6.2. Tämän luvun tavoitteena on erityisesti selvittää:

- Mitkä vaikutukset seurannan tulisi kattaa?
- Millaisia indikaattoreita seurannassa on mahdollista hyödyntää?
- Onko mahdollista käyttää olemassa olevia seurantatietoja vain onko tiedot kerättävä erikseen?
- Miten ja milloin seurantatieto tuotetaan, koottaan, raportoidaan, analysoidaan ja hyödynnetään päätöksenteossa?

Toimenpideohjelmien ympäristövaikutukset voidaan jakaa ohjelman tavoiteltuihin vaikutuksiin ja sivuvaikutuksiin (kuva 1). Vaikutuksia on mahdollista seurata useista eri lähtökohdista (Paldanius ja Tallskog 2003): Seurannan tehtävänä voi olla asetettujen tavoitteiden toteutumisen seuraaminen, jolloin kyse on *ohjelma- tai tavoitelähtöisestä* seurannasta (tavoiteltujen vaikutusten seuranta). Seuranta voi liittyä myös ohjelman odotettuihin tai ennakoimattomiin sivuvaikutuksiin (sivuvaikutusten seuranta), tai ohjelman vaikutuksiin suhteessa politiikkatavoitteisiin.

Rakennerahasto-ohjelmien seuranta on luonteeltaan yleensä asetettujen tavoitteiden toteutumisen seurantaa (European Commission 2006). Ohjelmakaudella 2000–2006 myös ympäristövaikutuksiin

Interventio (ohjelma tai hanke)	Muut politiikat ja tekijät
Tavoitellut vaikutukset (+)	Tavoitellut vaikutukset (+)
Sivuvaikutukset (+/-)	Sivuvaikutukset (+/-)

Kuva 1. Vaikutusten nelijako. Ohjelmien ja alueen kehitystä ohjaavien muiden tekijöiden tavoitellut vaikutukset ja sivuvaikutukset (Berninger 1999, European Commission 2006).

liittyvä seurannassa oli kyse tavoiteltujen ympäristövaikutusten seurannasta. Tällöin seurannan tehtävänä oli kertoa siitä, kuinka hyvin ohjelmien ympäristötavoitteet (erilaisten ympäristöhankkeiden määrä ja rahoitusosuus) olivat toteutuneet (Berninger 1999).

Alkaneella ohjelmakaudella uusi asia on SOVA-lain edellyttämä ohjelmien ympäristövaikutusten seuranta. Lain mukaan ohjelmien toteuttamisen merkittäviä vaikutuksia seurataan siten, että varmistetaan mahdollisuudet ryhtyä toimiin haitalliseen kehityksen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi (12 §). SOVA-lain näkökulmasta ei siis ole riittävää seurata ohjelman ympäristötavoitteiden toteutumista (esimerkiksi ympäristöpositiivisten hankkeiden rahoitusosuus), vaan seurannan kohteena ovat lähtökohtaisesti myös ohjelman mahdolliset haitalliset vaikutukset.

Lain mukaan toimenpiteet seurannan järjestämiseksi olisi määriteltävä jo ohjelmien valmisteluvaiheessa osana niiden ympäristöarviointia. Vuonna 2007 tehdyn selvityksen mukaan ehdotettuihin seurantajärjestelmiin liittyi kuitenkin huomattavia kehittämistarpeita (Kallio 2008). Seurantajär-

jestelmien nykytilaa käsitellään yksityiskohtaisesti luvussa 3.4.

Rakenerahastoja koskevan yleisasetuksen (1083/2006/EY) mukaan toimenpideohjelmien toteutumista ja tuloksia seurataan valikoitujen indikaattoreiden avulla (64–65 Art, 37 Art). Lain-säädäntö ei ota kantaa SOVA-lain mukaisen seurannan ja ohjelmien muun toteutumis- ja vaikutavuusseurannan suhteeseen, vaan seurantajärjestelmien suhde on jätetty jäsenvaltioiden harkintaan (European Commission 2006). Toimenpideohjelmien seuranta koskevissa suuntaviivoissa kuitenkin suositellaan, että ohjelmien horisontaalisten periaatteiden toteutumisen seuranta tulisi yhdistää osaksi ohjelmien muuta indikaattorijärjestelmää (European Commission 2006).

3.2

Seurannan järjestäminen

Toimivan ja johdonmukaisen seurantajärjestelmän rakentamisen kannalta olennaista on seurannan tavoitteiden, seurattavien vaikutusten ja käytettävien mittareiden määrittely sekä seurannan käytännön organisoinnista, raportoinnista ja hyödyntämisestä päättäminen (taulukko 5).

Seurattavien vaikutusten ja indikaattoreiden määrittäminen liittyy luontevimmin ohjelman valmisteluvaiheeseen, kun taas tiedon kokoaminen, analysointi ja hyödyntäminen tapahtuu ohjelman toteutusvaiheessa. Toimivan ja läpinäkyvän seurantajärjestelmän näkökulmasta olisi kuitenkin tärkeää, että myös seurannan vastuut ja käytännön toteutus määritellään mahdollisimman tarkasti jo ohjelmien suunnitteluvaiheessa.

Taulukossa 5 on avattu seurannan kokonaisuutta (ks. myös liite 2). Seurannan tavoitteen ja tehtävän määrittelyn tarkoituksena on selkeyttää ja ohjata seurannan suunnittelua. Seurannan järjestämisen kannalta keskeinen vaihe on määrittellä seurannan kohteet (vaikutukset) ja käytettävät

mittarit. Tässä vaiheessa seuranta rajataan olennaisemmiksi katsottuihin vaikutuksiin ja valitaan sellaiset indikaattorit, jotka tuottavat tietoa näistä vaikutuksista. Indikaattorien valintaa käsitellään tarkemmin luvussa 3.3. Seuraavassa vaiheessa tutkitaan, onko käytettävissä valmiita tietolähteitä (eri viranomaisten ja tutkimuslaitosten ylläpitämät seurantatiedot) vai onko seuranta varten tuotettava uutta tietoa. Tärkeää on myös sopia tiedon keruun vastuista ja ajoituksesta. Lopuksi määritellään, miten ja missä vaiheessa koottu seurantatieto raportoidaan ja kuinka sitä hyödynnetään ohjelman toteutukseen liittyvässä päätöksenteossa.

Taulukko 5. Seurannan sisältö, organisointi ja seurantatiedon hyödyntäminen. Liitteessä 2 on yksityiskohtaisempi taulukko ja esimerkit seurannan vaiheista.

Vaihe	Päätettävä
1. Seurannan tavoitteen määrittely	<ul style="list-style-type: none"> Seurannan tavoite ja tehtävä
2. Seurannan kohteiden valinta	<ul style="list-style-type: none"> Mitkä vaikutukset valitaan seurattaviksi Mahdolliset muut seurannan kohteet (esimerkiksi lieventämistoimenpiteet, ohjelman ympäristötavoitteet)
3. Seuranta-menettely ja indikaattorit	<ul style="list-style-type: none"> Millä mittareilla vaikutuksia seurataan Mahdolliset muut menetelmät
4. Seurannan organisointi ja tiedon kokoaminen	<ul style="list-style-type: none"> Mistä seurantatieto saadaan Kuka kerää ja prosessoi seurantatiedon Missä vaiheessa ja miten seurantatieto kerätään
5. Seurantatiedon raportointi ja hyödyntäminen	<ul style="list-style-type: none"> Seurantatiedon raportointiväline ja -tiheys Missä vaiheessa ja miten tietoja analysoidaan ja hyödynnetään päätöksenteossa

SOVA-lain mukainen seuranta

SOVA-seurannan lähtökohdat

SOVA-lain mukaan (12 §) viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien toteuttamista ja merkittäviä ympäristövaikutuksia on seurattava siten, että tarvittaessa on mahdollista ryhtyä korjaaviin toimenpiteisiin ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Seurannassa olisi siis saatava vastaus siihen, aiheutuuko ohjelman toteuttamisesta tällaisia vaikutuksia ja jos aiheutuu, niin missä määrin. Ydinajatuksena on toimia tehdyn ympäristöarvioinnin laadun varmistajana (Euroopan komissio 2004) ja mahdollistaa päätöksentekijöiden reagointi, mikäli seurantatieto osoittaa että ohjelman toteuttamisessa syntyy haitallisia vaikutuksia.

Merkittävien ympäristövaikutusten seuranta-velvoitteen lisäksi SOVA-laki asettaa vain vähän vaatimuksia seurannalle. Seurannan suunnittelu on osa ohjelmien valmistelua ja niiden ympäristöarviointia. Seurannan järjestäminen on kuvattava a) ohjelma-asiakirjassa tai sen hyväksymispäätöksessä (SOVA-laki 11 §) ja b) ympäristöselostuksessa (SOVA-asetus 347/2005 4 §). Lain mukaan seurannan järjestämisvastuu kuuluu ohjelmasta vastaavalle viranomaiselle (12 §).

Seurantajärjestelmän käytännön toteutus (seurattavien vaikutusten määrä, seurantamenetelmä, organisointi sekä seurantatiedon raportointi ja hyödyntäminen) jää seurannasta vastaavan viranomaisen päätettäväksi. Seurannan järjestämisessä on siten mahdollista ottaa huomioon ohjelman erityispiirteet ja sen odotettujen vaikutusten luonne (Barth ja Fuder 2002).

Seurannan sisältö ja menetelmät

Koska ohjelman kaikkien merkittävien vaikutusten seuranta ei välttämättä ole realistista, on seurannan sisällön rajaaminen olennaisemmiksi katsottuihin vaikutuksiin usein perusteltua (Euroopan komission 2004). Seurattavien vaikutusten valinta

ei kuitenkaan voi olla sattumanvaraista, vaan luontevimpana rajausperusteena on tehty ympäristöarviointi ja siinä merkittäviksi arvioidut haitalliset vaikutukset. Relevantteja seurannan kohteita (vaikutuksia) määriteltäessä voidaan ottaa huomioon myös ohjelma-alueen ympäristön nykytilan analyysi ja keskeiset ympäristötavoitteet.

SOVA-laki jättää avoimeksi seurannassa käytettävät menetelmät (Barth ja Fuder 2002). Lähtökohdiana on, että seurannassa hyödynnetään parasta käytettävissä olevaa menetelmää. Menetelmän laatuksena on se, voidaanko sen avulla todentaa ympäristöarvioinnissa tehdyt oletukset ohjelman vaikutuksista ja onko sen avulla mahdollista tunnistaa haitalliset vaikutukset.

Syntyviä ympäristövaikutuksia voidaan seurata joko suoraan tai välillisesti. Välillisessä seurannassa mielenkiinnon kohteina ovat yksittäisten vaikutusten sijaan kuormitustekijät (vaikutusten aiheuttajat). Jos ohjelman toteuttamiseen liittyy haitallisten ympäristövaikutusten ehkäisemiseen ja vähentämiseen liittyviä toimenpiteitä, voi myös niiden toteutumisen seuranta olla perusteltua (Barth ja Fuder 2002, Euroopan komissio 2004). Suunnitelma- tai ohjelmatyypistä riippuen kerättävä seurantatieto voi olla laadullista tai määrällistä. Käytännössä ympäristövaikutusten seuranta perustuu usein erilaisiin indikaattoreihin (Euroopan komissio 2004). Seurattavia parametrejä voivat olla (Persson ja Nilsson 2007):

- Tunnistetut merkittävät ympäristövaikutukset.
- Ennakoimattomat (ei-tunnistetut) ympäristövaikutukset.
- Ympäristötavoitteiden toteutuminen.
- Ympäristöhaittoja ehkäisevät ja lieventävät toimenpiteet.
- Ympäristön tilan seuranta.

SOVA-seuranta voi olla osa olemassa olevaa seurantajärjestelmää ja se voidaan sisällyttää suunnitelman ja ohjelman säännönmukaiseen tarkistamiseen (Euroopan komissio 2004). Toisin sanoen seurannassa voidaan hyödyntää soveltuvin osin

olemassa olevia seurantatietoja ja se voidaan sovittaa osaksi muita ohjelman toteuttamiseen liittyviä prosesseja.

SOVA-laissa ei ole säännöksiä seurantatietojen raportoinnista ja hyödyntämisestä. Se, että seurannan tulee mahdollistaa ryhtyminen toimenpiteisiin haitallisen kehityksen torjumiseksi, viittaa kuitenkin tarpeeseen analysoida seurantatietoja ja ottaa ne huomioon päätöksenteossa (Barth ja Fuder 2002), esimerkiksi hankevalinnoissa ja uuden ohjelmakauden suunnittelussa.

Rakennerahasto-ohjelmat

Alla analysoidaan SOVA-seurannan järjestämistä ja sisältöä rakennerahasto-ohjelmien näkökulmasta. Käytettävissä olevia indikaattoreja käsitellään jäljempänä.

Rakennerahasto-ohjelmien ympäristövaikutusten seurannan tavoitteiden määrittelyssä lähtökohdana tulee olla edellä kuvattu SOVA-lain 12 §:n mukainen seuranta. Vaikutuksia siis seurataan ohjelmatasolla, minkä vuoksi seuranta kattaa lähtökohtaisesti koko ohjelman (kaikki toimintalinjat) ja kaikki siitä rahoitettavat hankkeet. Toisaalta seurannan rajaaminen ympäristövaikutusten kannalta olennaisimpiin ohjelman toimintalinjoihin voisi myös olla perusteltavissa (Barth ja Fuder 2002).

Ympäristövaikutusten seurannan ei tarvitse kattaa kaikkia mahdollisia vaikutuksia, vaan seurattavien vaikutusten valinta perustetaan ohjelman ympäristöarvioinnissa saatuihin tuloksiin. Seurattavaksi valitaan ensisijaisesti ne positiiviset ja negatiiviset vaikutukset, jotka on todettu merkittäviksi tai mahdollisesti merkittäviksi. Se, että ohjelman ympäristöarvioinnissa ei ole löydetty merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia, ei poista seurannan tarvetta.

Määriteltäessä seurannan kohteita voidaan tehdyn vaikutustarkastelun lisäksi tukeutua alueen ympäristön nykytilan analyysiin (keskeiset ympäristöongelmat) ja ohjelman kannalta olennaisiin ympäristötavoitteisiin (kansainväliset, kansalliset ja alueelliset ympäristötavoitteet). Ohjelmien kannalta olennaiset ympäristöongelmat ja -tavoitteet

on määritelty ohjelmien ympäristöselostuksissa. Ympäristövaikutusten lisäksi seurannan kohteina voivat olla esimerkiksi ympäristövaikutusten syntyä ehkäisevät toimenpiteet (hankkeiden vaikutusten arviointi, kestävä kehitys välttämättömänä hankevalintakriteerinä).

Seurantatiedon kokoaminen voi valitusta menetelmästä riippuen olla jatkuvaa tai tapahtua vasta tietyn ajanjakson kuluttua (esimerkiksi ohjelmakauden puolivälissä). Jos olemassa olevaa seurantatietoa ei voida hyödyntää, voi indikaattoritiedon keruu perustua hankkeiden arvioituihin vaikutuksiin ja se voidaan kerätä rahoitettavaksi tulevien toimien arviointivaiheessa ennen hankkeiden toteuttamista. Tietyissä tapauksissa voi olla syytä seurata myös yksittäisten hankkeiden vaikutuksia niiden elinkaaren ajan (esimerkiksi jos seurataan päästöjen tai energiantuotannon määrää), mutta seurantatiedon hyödynnettävyyden kannalta sen kokoaminen jo ohjelman toteuttamisen aikana on tärkeää. Tällöin siihen on mahdollista myös reagoida ohjelmakauden kuluessa.

Seurantatiedon keruusta vastaa lähtökohtaisesti ohjelmasta vastaava viranomainen. Jos tiedon hankinta perustuu rahoitettavien toimien arviointiin, seurantatiedon tuottamisesta vastaa kukin rahoittajaviranomainen rahoittamiensa hankkeiden osalta. Tiedon kokoamisessa ja raportoinnissa tulee voida hyödyntää olemassa olevia tietojärjestelmiä.

Seurantatiedon raportointi ja hyödyntäminen. Seurantatiedon raportoinnin tiheysväli riippuu osin valittavasta seurantamenetelmästä. Jos seuranta perustuu jatkuvasti päivitettävissä oleviin indikaattoreihin, voidaan niiden kehitys esittää vuosittain ohjelmien vuosikertomuksissa. Seurantatiedon analysointi ja hyödyntäminen voidaan tehdä esimerkiksi osana ohjelmien arviointeja ja niiden tarkistuksen yhteydessä.

Ympäristöindikaattorit

Seurantatieto: indikaattorit

Toimenpideohjelmien seurannassa käytetään usein *seurantaindikaattoreita* kuvaamaan ohjelmien toteuttamisen vaikutuksia tai tavoitteiden toteutumista. Indikaattorien valinta on kriittinen osa seurantajärjestelmän perustamista, koska niiden luonne vaikuttaa suoraan kerättävän tiedon laatuun ja käyttökelpoisuuteen. Olemassa olevat indikaattoryypit (taulukko 6) poikkeavat huomattavasti toisistaan muun muassa käyttötarkoituksen ja saatavuuden suhteen. Indikaattorien valinnassa onkin keskeistä tunnistaa, millaiset indikaattorit palvelevat parhaiten seurannan tarkoitusta. Seuraavassa indikaattorien tyypittelyssä on hyödynnetty käytettävissä olevia ohjeita (European Commission 1998, 2006, Barth ja Fuder 2002).

Tietyn alueen sosioekonomista tilannetta tai ympäristön tilaa kuvataan *taustaindikaattoreilla* (makro-, konteksti-indikaattorit). Ne tuottavat siten tietoa esimerkiksi ohjelma-alueen kehityssuunnista, joihin vaikuttavat ohjelman toteuttamisen lisäksi monet muutkin tekijät (European Commission 2006). Ohjelmaindikaattorit puolestaan liittyvät ohjelmasta aiheutuviin vaikutuksiin. Ohjelmaindikaattorit voidaan jakaa edelleen esimerkiksi rahoitus-, tulos- ja vaikutusindikaattoreihin (taulukko 6). Rahoitusindikaattorit mittaavat rahoituksen toteutumista kohdentumista erilaisille hankkeille. Tulosindikaattorien tehtävänä on kertoa saavutetuista tuloksista. Vaikutusindikaattorit puolestaan mittaavat ohjelman kokonaisvaikutusta esimerkiksi suhteessa taustaindikaattoreihin. *Ympäristöindikaattori* voi viitata mihin tahansa edellä kuvattuun indikaattoryyppiin.

Seurattavien ympäristöindikaattorien valinnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota niiden relevanssiin, käyttökelpoisuuteen ja luotettavuuteen. Indikaattorien valintavaiheessa olisi määriteltävä se, mitä vaikutuksia indikaattoreilla pyritään kuvaamaan (erityisen tärkeää käytettäessä välillisiä indikaattoreita) ja kuinka seurannassa tarvittavat

Taulukko 6. Ohjelmaindikaattorit.

Ohjelma-indikaattorit	Vastaa kysymyksen...	Esimerkki
Taustaindikaattori (baseline/context/macro indicator)	Alueen ympäristön tilan kehitys	Alueen CO ₂ -päästöjen kehitys
Rahoitusindikaattori (financial/input indicator)	Vaikutuksiltaan erilaisten toimenpiteiden rahoittaminen	Rahoitetut uusiutuvien/ ei-uusiutuvien energialähteiden käyttöä tukevat hankkeet (kpl) tai rahoitusosuus (%)
Tulosindikaattori (performance indicator, output/result indicator)	Rahoitettujen toimenpiteiden tulokset	Saavutettu uusiutuvan/ ei-uusiutuvan energian tuotannon määrä (MW)
Vaikutusindikaattori (impact indicator)	Ohjelman ympäristövaikutus	Saavutettu päästövähennys/ aiheutettu päästölisäys (tonnia)

tiedot tullaan keräämään. Indikaattorien valinnassa keskeistä on myös niiden suhteellisen helppoa saatavuus ja lisäarvo päätöksenteossa. Tietojen keräämisen lisäksi olisi suunniteltava valmiudet indikaattoritiedon prosessointiin, analysointiin ja hyödyntämiseen. Yksittäisten ympäristöindikaattorien olisi täytettävä muun muassa seuraavat kriteerit (vrt. European Commission 1998, 2006):

- Indikaattorien tulee olla edustavia.
- Niiden täytyy olla yksinkertaisia ja helposti tulkittavia.
- Niiden täytyy olla herkkiä ohjelman toteutuksessa tapahtuville muutoksille.
- Niiden tulee perustua olemassa olevaan tai helposti saatavissa olevaan tietoon.
- Niiden tulee perustua dokumentoituun ja luotettavaan tietoon.
- Niitä tulee voida päivittää säännöllisesti.
- Niillä tulisi olla perustaso ja tavoitetaso.
- Niiden tulisi kuvata kehitystrendejä.

Seurantatiedon analysointi ja hyödyntäminen

Edellä esitetyn mukaisesti seurannan tehtävänä on tuottaa seurantatietoa, jota voidaan hyödyntää ohjelmien toteutukseen liittyvässä päätöksenteossa. Koska pelkkä peruseurantatiedon kokoaminen tuo vain vähän lisäarvoa ohjelmaprosesseihin, on seurantatiedon analysointi ja hyödyntäminen jatkotyössä olennainen osa mitä tahansa seurantajärjestelmää. Seurantatiedon hyödyntäminen edellyttää aina sen tulkintaa ja johtopäätösten tekemistä kootuista tiedoista. Esimerkiksi SOVA-laki edellyttää epäsuorasti seurantatiedon analysointia, koska seurannan perusteella pitäisi olla mahdollista ryhtyä toimenpiteisiin haitallisen kehityksen torjumiseksi. Laki ei toisaalta edellytä erillistä tutkimusta ympäristövaikutusten selvittämiseksi (Euroopan komissio 2004).

Tässä selvityksessä lähdetään siitä, että seurannan kokonaisuus muodostuu peruseurantatiedon tuottamisesta ja tietojen analysoinnista päätöksentekoa varten. Myös ulkopuolisen tahon tekemä arviointi voidaan mieltää osaksi seurantaa (seurannan ja arvioinnin suhteesta lähemmin ks. luku 5.1) (Paldanius ja Tallskog 2003, Persson ja Nilsson 2007).

Rakennerahasto-ohjelmat

Alla analysoidaan edellä esitettyä indikaattorityyppien soveltuvuutta SOVA-lain mukaiseen ympäristövaikutusten seurantaan EAKR-ohjelmien toteutuksessa. Arvioitavia tekijöitä ovat hyväksyttävyyden SOVA-lain näkökulmasta, toteuttamiskelpoisuus sekä indikaattorien tuoma lisäarvo ohjelmien toteutukseen.

Yleisesti ottaen *taustaindikaattorit* eivät yksinään sovellu EAKR-ohjelmien ympäristövaikutusten seurantaan, koska ne eivät tavoita yksittäisestä ohjelmasta aiheutuvia vaikutuksia. Relevanttien taustaindikaattorien hyödyntäminen osana seurantajärjestelmää voi kuitenkin olla perusteltua, koska ne tuottavat hyödyllistä viitetietoa seurantaan ja ohjelmien jatkototeutukseen (vrt. European

Commission 2006). Pelkän taustaindikaattoreihin perustuvan seurannan ei voi katsoa täyttävän SOVA-lain mukaisen seurannan tarkoitusta ja vähimmäisvaatimuksia. Taustaindikaattorien käytön toteuttamiskelpoisuus riippuu käytettävissä olevista indikaattoreista (tilastokeskus, alueellinen ympäristön tilan seuranta).

Rahoitusindikaattorien avulla on mahdollista saada tietoa ohjelmien kuormitustekijöistä, jotka aiheuttavat vaikutuksia ympäristöön. Tarkastelemalla vaikutuksiltaan erilaisten hankkeiden määrää tai toteutuneita rahoitusosuuksia saadaan epäsuoraa tietoa ohjelman positiivisista ja negatiivisista vaikutuksista ympäristöön. Seurannan kohteina voivat olla esimerkiksi ilmastovaikutuksiltaan positiivisten, neutraalien ja negatiivisten hankkeiden rahoitusosuudet. Vaikka seuranta ei kerro ohjelman todellisista vaikutuksista ympäristöön, tavoittaa se kuitenkin ympäristömuuttujiin vaikuttavat positiiviset ja negatiiviset panokset ja tuottaa siten viitteellistä tietoa ohjelman vaikutuksista. Indikaattorityyppi vastaa SOVA-lain tarkoitusta, koska sen avulla on mahdollista tavoittaa myös ohjelmien negatiiviset vaikutukset.

Indikaattorityyppin etuna on, että tarvittavat tiedot saadaan koottua olemassa olevassa menettelyssä (hankkeiden ympäristövaikutusten arviointi). Haasteena on seurantatiedon subjektiivisuus ja mahdolliset luotettavuusongelmat (vrt. Savola 2001, Seppälä 2003, Tiihonen ja Tuhkanainen 2006). Koska rahoitettavien hankkeiden vaikutusten arvioinnin tuottama tieto on samalla myös seurantatietoa, olisi ryhdyttävä toimiin arviointikäytäntöjen yhtenäistämiseksi ja arviointien laadun varmistamiseksi. Hakija oma arvio vaikutuksista ei olisi riittävä, vaan arviointi olisi ensisijaisesti rahoittajaviranomaisten vastuulla. Ympäristöviranomaisilla tulisi olla rooli arvioinnin laadunvarmistuksessa.

Tulosindikaattorit mittaavat ohjelman saavutuksia. Seurannan kohteina ovat esimerkiksi saavutettu uusiutuvan energian tuotanto (MW), kunnostettujen kulttuuriympäristöjen määrä, käyttöön otetut yritysten ympäristöjärjestelmät jne. Tulosindikaattorien ongelmana SOVA-lain näkökulmasta on, ettei tavoiteltujen tulosten määrän seuraaminen

ei yleensä kerro juurikaan ohjelman haitallisista sivuvaikutuksista. Toisaalta esimerkiksi uusiutuvan energian tuotannon määrän lisäyksen seuraaminen antaa konkreettista tietoa ohjelman positiivista vaikutuksista ja niiden merkittävydestä, koska se on mahdollista suhteuttaa alueen energiantuotantolukuihin. Tulosindikaattorien seuranta yksinään ei vastaa SOVA-lain tarkoitusta, mutta ne voivat kuitenkin tuoda lisäarvoa seurantaan ja ohjelmien toteutukseen.

Vaikutusindikaattorit mittaavat ohjelman suoria vaikutuksia ympäristöön. Seurattavia indikaattoreita voivat olla muun muassa aiheutuneiden kasvihuonekaasupäästöjen määrä (tonnia) tai maankäytön muutokset (ha). Erilaista painetekijöistä muun muassa liikennemäärien kasvu ja rahoitetun toiminnan tuottamat jätteet voidaan tässä rinnastaa vaikutusindikaattoreihin. Vaikutusindikaattorien soveltaminen rakennerahasto-ohjelmien seurannassa on hyvin vaikeaa, koska ohjelmista ei pääsääntöisesti rahoiteta sellaisia hankkeita, joilla olisi selkeitä, suoraan mitattavissa olevia ympäristövaikutuksia. Hankkeiden pienestä koosta johtuen myöskään hankekohtaisten seurantaohjelmien käyttöön ottamista ei yleensä voida pitää perusteltuna.

3.5

Ohjelmakausi 2007–2013

Hyväksytyt EAKR-ohjelmat ja niiden ympäristöselostukset sisälsivät hyvin suppean kuvauksen ympäristövaikutusten seurannan järjestämisestä (Kallio 2008). Ohjelma-asiakirjoissa ympäristön kannalta relevantteja seurannan kohteita ovat 1) ympäristöpositiivisten hankkeiden rahoitusosuus 2) teollisuuden ja energiantuotannon fossiiliset CO₂-päästöt ja 3) kasvihuonekaasujen vähentämiseen tähtäävien hankkeiden rahoitusosuus. SOVA-lain näkökulmasta ehdotettujen mittareiden ongelmana on, että niiden yhteys tehtyyn ympäristöarviointiin on heikko ja että ne yksinään tuottavat vain vähän (tai yksipuolista) tietoa ohjelman toteuttamisen ympäristövaikutuksista.

Kokonaisuutena ottaen SOVA-lain mukaisen seurannan järjestäminen vaikutti keskeneräiseltä ja siihen sitoutuminen heikolta. Suurimmat puutteet liittyivät seurattavien vaikutusten ja käytettävien indikaattorien valintaan. Nykytilan mukainen seuranta ei täytä SOVA-lain vaatimuksia, koska se ei tavoita mahdollisia ohjelman haittavaikutuksia eikä siten mahdollista ryhtymistä tarvittaessa korjaaviin toimiin. Seurantajärjestelmän puutteet on yksilöity liitteessä 3.

4 Raportointi

4.1

Kestävä kehitys ja ympäristövaikutusten arviointi

Ohjelmien toimeenpanon ja ympäristönäkökulman kannalta olennaisia raportoinnin kohteita ovat

- Ohjelman kestävän kehityksen tavoitteen toteutumisen raportointi.
- Hankevalinnassa sovellettavien menettelyjen raportointi (ympäristömyönteisyyttä lisäävät tai ympäristöhaittoja ehkäisevät menettelyt, esimerkiksi YVA-menettelyt).
- Ympäristöindikaattorien ja mahdollisten muiden seurantatietojen raportointi.

Rakennerahasto-ohjelmien toteutuksessa raportoinnin viitekehystenä ovat ohjelmien vuosikertomukset. Vuosikertomusten laadinta perustuu rakennerahastoja koskevaan yleisasetukseen (1083/2006/EY 67 Art), jonka mukaan ohjelman hallintoviranomainen (Suomessa työ- ja elinkeinoministeriö) toimittaa komissiolle vuosittain ohjelmien täytäntöönpanoa koskevan kertomuksen. Vuosikertomuksen laadinnasta vastaa käytännössä ohjelma-alueella koordinaatiovastuussa oleva maakunnan liitto.

Vuosikertomukset ovat luonteeltaan ohjelmien toimeenpanoraportteja, joissa esitetään tiedot muun muassa ohjelman toteutumisen edistymisestä (tavoitteiden toteutuminen, rahoituksen jakautuminen jne.), seurannan tuloksista ja ohjelman hallinnoinnista.

Ohjelmakaudella 2000–2006 vuosikertomuksiin sisältyi kestävä kehitys koskeva luku, jossa ohjelma-alueen rahoittajat raportoivat kuinka heidän rahoittamansa hankkeet ovat edistäneet

kestävän kehityksen tavoitteen saavuttamista. Samassa osiossa dokumentoitiin myös eri maakunnissa käytössä olleet YVA-menettelyt.

4.2

Indikaattoritiedot

SOVA-laissa ei ole seurantatietojen raportointiin liittyvää velvoitetta. Edellä on jo todettu, ettei SOVA-laki myöskään edellytä jatkuvaa seuranta. Hyvänä käytäntönä voidaan kuitenkin pitää, että seurantatiedot raportoidaan mahdollisimman tehokkaasti ja läpinäkyvästi. Seurantatietojen raportointi on suositeltavaa (vrt. European Commission 2006) sisällyttää osaksi ohjelman muuta seurantajärjestelmää ja indikaattoritietojen raportointia. Komissio on syksyllä 2008 lähettänyt jäsenvaltioille kirjeen, jossa se kehottaa sisällyttämään SOVA-indikaattoritiedot tai kuvauksen SOVA-seuranta-toimista ohjelmien vuosikertomuksiin (Euroopan komissio 2008).

Jos seurannassa käytettävät tiedot ovat helposti saatavilla, on niiden raportointi osana vuosikertomuksia perusteltua. SOVA-seurantatietojen perusteella on vuosikertomusten yhteydessä mahdollista analysoida kestävän kehityksen toteutumista ohjelmien horisontaalisena tavoitteena. Seuranta-tiedot on toisaalta mahdollista raportoida ja analysoida arviointien yhteydessä esimerkiksi ohjelmakauden puolivälissä.

Ohjelmakausi 2007–2013

Ohjelmakaudella 2007–2013 on tarkoitus jatkaa aiempaa käytäntöä, jossa kestävä kehitys, YVA-menettelyt ja indikaattoritiedot raportoidaan vuosikertomuksissa. Ympäristöministeriö on luonnostellut suosituksen kestävä kehityksen raportoimiseksi osana ohjelmien vuosikertomuksia (liite 5). Suosituksen mukaan vuosikertomuksissa raportoitaisiin se, miten rahoitetut hankkeet ovat edistäneet EU:n kestävä kehityksen strategian mukaisia teemoja. Lisäksi ehdotetaan raportoitavaksi vuosittain ohjelma-asiakirjassa mainittuja ”SEA indikaattoreita” koskevat tiedot ja ohjelmakauden alussa myös hankkeiden ympäristövaikutusten arviointikäytännöt.

5 Arviointi

5.1

Arvioinnin tehtävät ja suhde seurantaan

Rakennerahastoja koskeva lainsäädäntö edellyttää, että rakennerahastotoimia arvioidaan ohjelmien laadintavaiheessa (ex ante), ohjelmakauden aikana ja ohjelmakauden jälkeen (ex post). Arviointi perustuu yleisasetuksen (1083/2006/EY) 47–49 artikloihin, joiden mukaan jäsenmaat vastaavat ohjelmien laadintavaiheen sekä ohjelmakauden aikaisista arvioinneista ja komissio niiden jälkiarvioinnista. Arvioinnit tilataan riippumattomilta ulkopuolisilta asiantuntijoilta.

Arviointien yleistavoitteena on parantaa rakennerahastotoiminnan laatua ja tehokkuutta. Tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, miten ohjelmilla ja niistä rahoitetuilla toimenpiteillä on saavutettu asetetut tavoitteet ja arvioida myös perusteellisemmin ohjelmien strategioiden ja tavoitteenasettelujen laatua suhteessa alueiden kehittämistarpeisiin ja -tavoitteisiin. Arviointien avulla voidaan myös saada tietoa toimenpiteiden tehokkuudesta ja vaikutuksista (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008). Ympäristönäkökulmasta arviointien tehtävänä on tarkastella ohjelmien toteutusta kestäväen kehityksen tavoitteen ja ympäristövaikutusten kannalta.

Väli- ja jälkiarviointien suhde seurantaan on ohjelmien seurantajärjestelmän (myös SOVA-seurannan) kannalta olennainen kysymys. Tässä selvityksessä on todettu, ettei SOVA-seuranta edellytä erillistä tutkimusta (selvitystä), jollaisena ulkopuolisen tahon toteuttamaa arviointia voi pitää. Rakennerahasto-ohjelmien ympäristövaikutusten seurannan kehittämisessä on tässä kuitenkin lähdetty siitä, että seuranta (tiedon kokoamisen) ja

arviointi ovat toisiaan tukevia prosesseja (vrt. Paldanius ja Tallskog 2003, Persson ja Nilsson 2007). Määriteltäessä arviointien ja SOVA-lain suhdetta on otettava huomioon myös yleisasetuksen 47 artikla, jonka mukaan

Arviointien tavoitteena on – ottaen huomioon kestäväen kehityksen tavoitteen sekä ympäristövaikutuksia ja strategista ympäristöarviointia koskevan yhteisön lainsäädännön

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että arvioinnin merkitys korostuu rakennerahasto-ohjelmien kaltaisissa toimenpideohjelmissa, joiden seurantamittarit tuottavat usein vain välillistä tietoa niiden vaikutuksista. Arvioinnin etuna on, että siinä on mahdollista saada syvällisempi kuva ohjelman todellisista positiivisista ja negatiivisista ympäristövaikutuksista kuin pelkkiä indikaattoritietoja kokoamalla. Arvioinnissa on lisäksi mahdollista varmistaa kerätyn seurantatiedon laatu (jos kerätty erikseen) ja arvioida ohjelmien toteuttamiseen liittyviä haitallisten vaikutusten lieventämistoimenpiteiden (esimerkiksi rahoitettavien hankkeiden YVA-menettelyt) toimivuutta. Arvioinnin tuoma lisäarvo ohjelmien seurantaan ja toteutukseen on siten suuri myös ympäristönäkökulmasta.

Ohjelmakausi 2007–2013

Työ- ja elinkeinoministeriö on laatinut arviointia koskevat periaatteet ohjelmakaudelle 2007–2013 (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008). Periaatteiden mukaan ohjelmakaudelle laaditaan vuonna 2008 arviointisuunnitelma, jota täsmennetään toimenpidesuunnitelmilla. Arviointisuunnitelmassa on tarkoitus päättää arviointien temaattisesta kohdentamisesta ja ajoituksesta ohjelmakauden aikana.

Ohjelmakaudella 2007–2013 jäsenmaita ei ole velvoitettu tekemään ohjelmien väliarviointia, vaan arvioinnit on mahdollista kohdentaa rajattuihin asiakokonaisuuksiin. Työ- ja elinkeinoministeriön laatimien periaatteiden mukaan uuden ohjelmakauden arvioinneissa korostuvat temaattiset arvioinnit, jotka voivat kohdistua joko toimintalinjoihin ja niiden erityisteemoihin tai horisontaalisiin teemoihin (esimerkiksi kestävä kehitys). Arviointeja ei ole tarkoitus toteuttaa ohjelmakohtaisesti, vaan ne kattavat kaikki ohjelmat samanaikaisesti (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008).

Syksyllä 2008 valmisteilla olevassa arviointisuunnitelmassa on jo voitu ottaa huomioon tämän selvityksen arviointeja koskevat (ks. luku 6.3) ehdotukset. Suunnitelman mukaan ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys on yksi arviointeja koskevista keskeisistä periaatteista (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008b). Arviointeja koskevassa toimenpidesuunnitelmaluonnoksessa (2007–2010) ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys on yksi neljästä arviointiteemasta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008b).

6 Kehittämisehdotukset

6.1

Hankevalinta

Ympäristövaikutusten arviointi

Työssä tarkasteltiin ohjelmakaudella 2007–2013 käytössä olevia YVA-menettelyjä yleispiirteisellä tasolla, joten tässä tyydytään ainoastaan hahmottelemaan vaikutusten arviointiin liittyviä kehittämisenäkökohtia. Tehdyn tarkastelun perusteella kehittämisenäkökohdat ovat jota kuinkin samat kuin edellisellä ohjelmakaudella:

- Rahoittajatahojen sitouttaminen vaikutusten arviointiin ja sovittuihin menettelyihin.
- Hankevalmistelijoiden osaamisen varmistaminen koulutuksen, neuvonnan ja kokemusten vaihdon kautta.
- YVA:n huomioiminen ja vaikuttavuus rahoituspäätöksissä. Esimerkiksi ympäristöehtojen lisääminen päätöksiin.

Erityisesti niissä maakunnissa, joissa ei ole käytössä erityistä hankevalmistelu- tai YVA-ryhmää, on tarvetta kiinnittää huomiota viranomaisten väliseen yhteistyöhön erityisesti ns. ”ongelmahankkeiden” vaikutusten arvioinnissa. Vasta MYR:n sihteeristö-käsittelyssä tapahtuvaa vuorovaikutusta ei voida pitää oikea-aikaisena, jos YVA:lla pyritään aktiivisesti vaikuttamaan myös hankkeiden sisältöön.

Työn kuluessa saadussa palautteessa nousi selvästi esiin tarve antaa valtakunnallista ohjeistusta hankkeiden vaikutusten arvioinnin tueksi.

Valintakriteerit

Valintakriteerejä tulee täydentää siten, että 1) ympäristöteema otetaan huomioon läpäisyperiaatteella kaikilla toimintalinjoilla ja 2) että ympäristön painoarvo hankevalinnassa olisi nykyistä suurempi.

Kehittämisvaihtoehdot ovat:

VE1: Ns. Etelä-Suomen malli (ks. edellä ja liite 1). Rajallinen määrä pääkriteerejä, joista yksi on ympäristö. Kaikkien pääkriteerien painoarvo on sama. Pääkriteerien sisältö/pistemäärä määräytyy alakriteerien perusteella. Perustelut: Selkeys, ymmärrettävyys, läpinäkyvyys. Toteuttamiskelpoisuus: Edellyttää Länsi-, Itä- ja Pohjois-Suomen ohjelmien kriteeristöjen uudelleenmuotoilua.

VE2: Olemassa olevien kriteeristöjen täydentäminen. Sisällytetään ympäristökriteeri osaksi hankevalintaa ohjaavia kriteerejä. Varmistetaan, että kaikilla toimintalinjoilla on käytössä eri hanketyypit kattava ympäristökriteeri (esim. ympäristömyönteisyys). Toimintalinjakohtaisiin kriteeristöihin voitämän lisäksi sisältyä myös rajatumpia ympäristökriteerejä (esim. tukee uusiutuvan energian käyttöä). Määritellään ympäristökriteerit ohjeistamalla pisteytys erilaisissa hanketyypeissä.

Tunnistettujen vaihtoehtojen pohjalta esitetään seuraavia kehittämistoimia. Etelä-Suomen valintakriteeristöön ei ehdoteta muutoksia.

Ehdotus 1: kestävä kehitys

Määritellään kestävä kehitys mukaisuus välttämättömänä kriteereinä. Mitä kriteerejä hankkeen tulee täyttää, jotta se luokitellaan kestävä kehityksen mukaiseksi?

Ehdotus 2: hankevalintaa ohjaavat kriteerit (koko ohjelmaa koskevat)

Hankevalintaa ohjaaviin kriteereihin ehdotetaan sisällytettäväksi kohta ”positiiviset ilmasto- ja ympäristövaikutukset”. Tällöin ympäristönäkölma yleensä ja ilmastoteema erityisesti tulisivat tunnus-tetuiksi hankevalinnan ja ohjelman toteuttamisen kannalta tärkeinä ja huomioon otettavina tekijöinä.

Ehdotus 3: toimintalinjakohtaiset kriteerit

Kaikkiin toimintalinjoihin tulisi sisältyä kriteeri ”ympäristömyönteisyys” tai ”ympäristövaikutukset”. Länsi-Suomen ohjelmassa olisi määriteltävä kriteerin ”kestävän kehityksen edistäminen” sisältö tai korvattava se selkeällä ympäristökriteerillä.

Ehdotus 4: kriteerien ”avaaminen” ja käytännön soveltaminen, ml. pisteytys

Määritellään ympäristömyönteisyys eri toimintalinjoilla. Määritellään pisteytyksen perusteet ja laaditaan tarvittavat ohjeet. Liitteessä 6 on esitetty malli ympäristökriteerien pisteyttämiseksi.

Ehdotus 5: kiinnitetään hakijoiden huomio ympäristökriteereihin

Ympäristökriteerien olemassa olosta ja niiden merkityksestä hankevalinnassa tulisi tiedottaa tehokkaasti, jotta hakijat voivat ottaa ympäristönäkökulman paremmin huomioon.

Ehdotus 6: EURA 2007 -järjestelmän ajantasaistaminen

Järjestelmää tulee päivittää siten, että siinä olevat valintakriteerit vastaavat seurantakomiteoiden hyväksymiä kriteerejä.

6.2

Seuranta

EAKR-ohjelmien ympäristövaikutusten seuranta tulee kehittää siten, että seurantajärjestelmä täyttää SOVA-lain vaatimukset.

Tässä selvityksessä on tutkittu useita vaihtoehtoisia kehitysmalleja rakennerahasto-ohjelmien ympäristövaikutusten seurantajärjestelmälle olemassa oleviin ohjeisiin ja uusimpaan tutkimustietoon tukeutuen. Vaihtoehtoina on käytännössä tutkittu erilaisten indikaattoryyppien soveltuvuutta aluekehitysohjelmien ympäristövaikutusten seurantaan.

Ohjelmakautta 2007–2013 varten esitetään kehittämisehdotuksena vain yksi malli, joka on yhteensopiva olemassa olevien menettelyjen kanssa ja jonka toteutuksessa voidaan hyödyntää käytössä olevaa tietojärjestelmää (EURA 2007). Perusteluna ovat

- SOVA-lain vähimmäisvaatimusten täytyminen (antaa tietoa ohjelmien mahdollisista negatiivisista vaikutuksista ja mahdollista reagoinnin haitalliseen kehitykseen).
- On toteuttamiskelpoinen ohjelmakauden tässä vaiheessa ja tuo lisäarvoa ohjelmien toteutukseen.

Ehdotus 1: seurattavat vaikutukset

Seurannan kohteina ovat EURA 2007-järjestelmän ympäristöosiossa (YVA-lomake, liite 4) olevat teemat (7 kpl) ja vaikutukset (25 kpl). Seurannan rajaaminen vain tiettyihin keskeisiin vaikutuksiin voisi olla perusteltua – ehdotuksessa ei kuitenkaan toistaiseksi esitetä rajausta, koska ohjelmien ympäristöselostuksista ei saatu riittävää tukea seurattavien vaikutusten valinnalle.

Ehdotus 2: indikaattorit

Seurannassa ehdotetaan käytettäväksi rahoitusindikaattoreita. Indikaattoreina olisivat esimerkiksi ilmastovaikutuksiltaan positiivisten, neutraalien ja negatiivisten hankkeiden toteutuneet rahoitusosuudet.

Indikaattorien lähtötietona käytetään hakijan ja rahoittajaviranomaisten yhteistä arviota hankkeiden ympäristövaikutuksista.

Ehdotettu indikaattorijärjestelmä on yhteensopiva olemassa olevien ympäristöindikaattorien kanssa (ympäristöpositiivisten hankkeiden rahoitusosuus, teollisuuden ja energiantuotannon fossiiliset CO₂-päästöt, kasvihuonekaasuja vähentävien hankkeiden rahoitusosuus). CO₂-päästöjä kuvaavan indikaattorin toimittaa Tilastokeskus.

Ehdotus 3: hyödynnettävät tietojärjestelmät

Seurannassa hyödynnetään olemassa olevia tietojärjestelmiä (EURA 2007/TUKI2000). EURA 2007 -järjestelmän ympäristöosiota kehitetään siten, että YVA-lomakkeeseen lisätään sarakkeet rahoittajaviranomaisen arviolle hankkeen ympäristövaikutuksista.

Järjestelmää kehitetään siten, että tarvittavat indikaattoritiedot saadaan haluttaessa tulostettua/poimittua suoraan järjestelmästä.

Ehdotus 4: seurantatiedon raportointi

Indikaattoritiedot raportoidaan vuosikertomuksissa.

Ehdotus 5: seurantatiedon analysointi ja hyödyntäminen

Seurannassa tuotettua tietoa hyödynnetään ohjelmien temaattisessa ympäristöarvioinnissa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös seurantatiedon laatuun.

6.3

Raportointi

Ohjelmien vuosikertomuksissa ehdotetaan raportoitavaksi

- Ohjelmien toteutuminen ympäristönäkökulmasta – miten rahoitetut hankkeet ovat edistäneet EU:n kestävän kehityksen strategian mukaisia teemoja (ks. liite 5).
- Ohjelma-asiakirjassa mainittuja "SEA indikaattoreita" koskevat tiedot.
- Tämän raportin SOVA-seurantaa koskevien toimenpide-ehdotusten mukaiset seurantatiedot.
- Ohjelmakauden alussa hankkeiden ympäristövaikutusten arviointikäytännöt ohjelma-alueella.

Arviointi

Arvioinneissa tulee kiinnittää huomiota ohjelmien ympäristövaikutuksiin ja kestävä kehityksen huomioimiseen ohjelmien toteutuksessa rakennerahastoja koskevan yleisasetuksen 47 artiklan mukaisesti.

Ehdotus I: temaattinen ympäristöarviointi

Ohjelmista ehdotetaan tehtäväksi temaattinen ympäristöarviointi ohjelmakauden kuluessa. Arvioinnissa käsiteltäisiin paitsi ohjelman ympäristötavoitteiden saavuttamista, myös niistä aiheutuneita ympäristövaikutuksia.

Perustelut: Ympäristönäkökulmasta tehtävän arvioinnin tavoitteena on tarkastella kriittisesti ohjelmien ympäristötavoitteiden ja -vaikutusten toteutumista ja tukea siten ohjelmaprosesseja ja edistää ohjelmien vaikuttavuutta.

Temaattisessa ympäristöarvioinnissa tulisi käsitellä:

- Kestävä kehitys ohjelmien horisontaalisena tavoitteena – toteutuminen yli toimintalinjojen. Erityisesti ilmastoon liittyvien tavoitteiden toteutuminen.
- Käytössä olevien lieventämistoimenpiteiden, kuten ympäristövaikutusten arviointimenettelyjen sekä valintakriteereiden toimivuus ohjelmien toteuttamisessa
- Ohjelmien myönteiset ja kielteiset ympäristövaikutukset – SOVA-seurantatiedon määrällinen ja laadullinen tarkastelu, mukaan lukien indikaattoritiedon laatu ja ympäristövaikutusten merkittävyys

LÄHTEET

Kirjallisuus

- Barth, R. & Fuder, A. 2002. IMPEL Project. Implementing Article 10 of the SEA Directive 2001/42/EC. Final Report. Öko-Institute e.V. 84 s.
- Berninger, K. 1999. EU:n aluekehitysohjelmien ympäristöindikaattorit Suomessa. Suomen ympäristö 345. 53 s.
- Berninger, K. 2002. Ympäristömyönteisyys ja sen mittaaminen EU:n aluekehitysohjelmissa. Ympäristöministeriö. 16 s. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi>.
- Beyond compliance: how regions can help build a sustainable Europe. 2006. A toolkit for integrating the environment into regional development. Greening Regional Development Programmes Network. 48 s. Verkkojulkaisu. Saatavissa: www.grdp.org.
- Beyond the Defensive: Good Practice and Lessons from Environmental Integration in EU Structural Fund Programmes in Great Britain. 2006. Greening Regional Development Programmes Network. 46 s. Verkkojulkaisu. Saatavissa: www.grdp.org.
- Euroopan komissio. 2004. Tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun direktiivin 2001/42/EY täytäntöönpano. Euroopan komissio, Ympäristöasioiden pääosasto. 64 s.
- European Commission. 1998. Handbook on environmental assessment on Regional Development Plans and EU Structural Funds programmes. 99 s. + liitteet. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <http://ec.europa.eu/environment/eia/sea-guidelines/handbook.htm>.
- European Commission. 2006. The New Programming Period 2007–2013. Indicative Guidelines on Evaluation Methods: Monitoring and Evaluation Indicators. Working Document No. 2. 33 s. Verkkojulkaisu. Saatavissa: http://ec.europa.eu/regional_policy.
- ENEA (European Network of Environmental Authorities for Cohesion Policy). 2008. Working Group "Cohesion Policy and SEA". Draft report 02/04/2008. 50 s.
- Handbook on SEA for Cohesion Policy 2007–2013. 2006. Greening Regional Development Programmes Network. 48 s. Verkkojulkaisu. Saatavissa: www.grdp.org.
- Kallio, T. 2008. SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi – analyysi vuosina 2006–2007 valmistuneista arvioinneista. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 13/2008. 75 s.
- Kokko, K.T. 2007. Ympäristöarviointi – SOVA oikeudellisesta näkökulmasta. Edita Publishing Oy. 208 s.
- Marjanen, P. 1997. Tavoite 2 -ohjelman ympäristövaikutusten arviointi. Yhdyskuntarakenne- ja ympäristövaikutusten selvittäminen Satakunnan 2 -ohjelman toteuttamisen yhteydessä. Sisäasiainministeriö. Aluekehitysosaston julkaisu 7/1997.
- Paldanius, J. & Tallskog, L. 2003. Julkishallinnon suunnitelmien ja ohjelmien seuranta. Periaatteita ja toimintamalleja seurannan kehittämiseen. Suomen ympäristö 663. 60 s.
- Persson, Å. & Nilsson, M. 2007. Towards a Framework for SEA Follow-Up: Theoretical Issues and Lessons From Policy Evaluation. Journal of Environmental Assessment Policy and Management 9(4): 473–496.
- Savola, A. 2001. Ympäristönäkökulma EU:n tavoite 1 ja 2 -ohjelmissa 2000–2006. Selvitys väliarviointia varten. Ympäristöministeriön moniste 82. 58 s.
- Seppälä, A. 2003. Ympäristövaikutusten selvittämiskäytäntö. Etelä-Suomen tavoite 2 -ohjelman mukaiset hankkeet: Etelä-Karjala ja Kymenlaakso. Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen monistesarja 20/2003. 39 s. Sisäasiainministeriö. 2004. Pohjois-Suomen tavoite 1 -ohjelma: väliarviointi. EU-ohjelmat -julkaisusarja 1/2004. 170 s.
- Tiihonen, M. & Tuhkalainen, J. 2006. Ympäristövaikutusten arvioinnin laatu Itä-Suomen tavoite 1 -ohjelman hankkeissa Pohjois-Savossa. Alueelliset ympäristöjulkaisut 415. 81 s.

Muut lähteet

- European Commission. 2006b (?). Cohesion policy 2007–2013: indicative financial allocations. PDF-tiedosto. Saatavissa: http://ec.europa.eu/regional_policy. Luettu: 10.6.2008.
- Euroopan komissio. 2008. Tiedote hallinnoiville viranomaisille – Koheesiopolitiikka ja ympäristö. Komission kirje REGIO D2/MF/hb D(2008) 710572.
- Florida, José María Ramos. 2008. Experiences from the application of the SEA Directive, the way ahead. Helsinki, 10 April 2008. Powerpoint-esitys.
- Lounais-Suomen ympäristökeskus. 2008. Raportti Varsinais-Suomen maakunnan yhteistyöryhmälle (MYR) YVA-ryhmän toiminnasta vuonna 2007. 6.2.2008. Word-dokumentti.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2008. Alueellinen kilpailukyky ja työllisyystavoitteen EAKR-toimenpideohjelmien arviointi ohjelmakaudella 2007–2013. Word-dokumentti.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2008. EAKR-toimenpideohjelmien arviointisuunnitelma ohjelmakaudelle 2007–2013 ja toimintasuunnitelma vuosille 2007–2010. Word-dokumentti.

LIITTEET

Liite I

LIITE I/I

Ympäristöön liittyvät valintakriteerit EAKR-ohjelmissa 2007–2013

Ohjelma	Ympäristökriteerit ¹⁾
Etelä-Suomi	<p>1. Välttämättömät kriteerit</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>kestävän kehityksen mukaisuus</i> yhtenä <p>2. Pääkriteerit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuusi valintaa ohjaavaa pääkriteeriä, joista yksi on <i>hankkeen ympäristövaikutukset</i> • Kriteeristö on yhteinen kaikille toimintalinjoille • Jakaantuu kolmeen alakriteeriin: <ol style="list-style-type: none"> a) ympäristöosaamisen edistäminen ja ympäristöasioiden hallinta b) vaikutukset kulutukseen, tuotantoon ja energiatalouteen, päästöihin ja liikenteeseen sekä ilmastonmuutoksen torjuntaan c) Edistettävät yhteiskunnan ja ympäristön hyvinvointitekijät • Alakriteereistä saa 0–5 pistettä kustakin; alakriteerien keskiarvo muodostaa pääkriteerin pistemäärän • Alakriteerien soveltamista on ohjeistettu erillisessä liitteessä <p>3. Yleiset toimintaa ohjaavat periaatteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hankkeen valintaa tukee, mikäli se toteuttaa ohjelman horisontaalisia periaatteita • Horisontaaliset periaatteet ovat: <ol style="list-style-type: none"> a) tasa-arvo ja syrjimättömyys b) kestävä kehitys c) verkostoituminen ja kumppanuus d) tietoyhteiskunnan kehittäminen
Länsi-Suomi	<p>1. Välttämättömät kriteerit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neljä kpl, <i>kestävä kehityksen mukaisuus</i> yhtenä <p>2. Hankevalintaa ohjaavat valintakriteerit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eivät sisällä ympäristökriteerejä <p>3. Toimintalinjakohtaiset valintakriteerit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toimintalinja 1: tukee kestävää kehitystä • Toimintalinja 2: luo edellytyksiä uusiutuvien energialähteiden käytölle; tukee kestävää kehitystä • Toimintalinja 3: edistää kestävää kehitystä ja luonnonvarojen hallittua käyttöä; parantaa elinympäristöjen laatua; parantaa ympäristöriskien hallittavuutta • Toimintalinja 4: ei selkeitä ympäristökriteerejä <p>4. Yleiset toimintaa ohjaavat periaatteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hankkeen valintaa tukee, mikäli se toteuttaa ohjelman horisontaalisia periaatteita • Horisontaaliset periaatteet ovat: <ol style="list-style-type: none"> a) yhteistyön ja kumppanuuden edistäminen b) toimintaympäristöjen kilpailukykyisyyden edistäminen c) tasa-arvon edistäminen d) kestävä kehityksen edistäminen

Ohjelma	Ympäristökriteerit ¹⁾
Itä-Suomi	<p>1. Yleiset välttämättömät valintakriteerit</p> <ul style="list-style-type: none"> • neljä kpl, kestävä kehityksen mukaisuus yhtenä <p>2. Hankevalintaa ohjaavat valintakriteerit</p> <ul style="list-style-type: none"> • eivät sisällä ympäristökriteerejä <p>3. Toimintalinjakohtaiset valintakriteerit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toimintalinja 1: toteuttaa ohjelman horisontaalisia periaatteita • Toimintalinja 2: toteuttaa ohjelman horisontaalisia periaatteita • Toimintalinja 3: parantaa elinympäristöjen laatua
Pohjois-Suomi	<p>1. Yleiset hankevalintakriteerit</p> <ul style="list-style-type: none"> • viisi kpl, kestävä kehityksen mukaisuus yhtenä <p>2. Hankevalintaa ohjaavat valintakriteerit</p> <ul style="list-style-type: none"> • eivät sisällä ympäristökriteerejä <p>3. Toimintalinjakohtaiset valintakriteerit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toimintalinja 1: ei ympäristökriteerejä • Toimintalinja 2: ei ympäristökriteerejä • Toimintalinja 3: ei ympäristökriteerejä

Liite 2

SOVA-seurannan järjestäminen

Vaihe	Tehtävä	SOVA-laki ¹⁾	Esimerkki
1) Seurannan tavoitteen määrittely	Määritä seurannan tehtävä ohjelman toteutuksessa	Seurattava ohjelman toteuttamisen merkittäviä ympäristövaikutuksia	Tehdään ympäristöarvioinnin laadunvarmistus; seurataan merkittäviksi arvioitujen vaikutusten toteutumista
2) Seurannan kohteiden valinta	Valitse seurattavat vaikutukset ja mahdolliset muut seurannan kohteet	Valinnan tulisi perustua tehtyyn ympäristöarviointiin	Perustetaan seuranta ympäristöarvioinnin keskeisiin havaintoihin
3) Seurantamenetelmä ja indikaattorit	Valitse menetelmä/indikaattorit, joilla valittuja vaikutuksia seurataan	- Erillistä tutkimusta ei tarvita	Valitaan indikaattorit, jotka heijastavat parhaiten valittuja ohjelman vaikutuksia ja tuovat lisäarvoa toteutukseen. Valitaan sopivat taustaindikaattorit. Jos tarpeen, seurataan lieventämistoimenpiteiden toimivuutta
4) Seurannan organisointi ja tiedon kokoaminen	Päätä milloin ja kuka kokoaa seurantatiedon. Selvitä, onko käytettävissä valmiita indikaattoritietoja. Tutki mahdollisuudet hyödyntää olemassa olevia tietojärjestelmiä tiedon kokoamisessa	Seuranta kuuluu ohjelmasta vastaavalle viranomaiselle. Olemassa olevia tietoja voidaan hyödyntää	Kerätään seurantatieto hankekohtaisesti. Tallennetaan seurantatieto olemassa olevaan tietojärjestelmään
5) Seurantatiedon raportointi ja hyödyntäminen	Päätä milloin ja miten seurantatieto raportoidaan ja miten se otetaan huomioon ohjelman jatkototeutuksessa/ seuraavan ohjelmakauden valmistelussa	- Seurannan on mahdollistettava reagointi (täytyy ottaa huomioon päätöksenteossa)	Raportoidaan seurantatieto osana ohjelman muuta seuranta. Analysoidaan/ evaluoidaan tulokset. Laaditaan muistio päättäjille; ehdotetaan tarvittaessa jatko-toimenpiteitä

¹⁾ Esitetyt huomiot perustuvat SOVA-lakiin ja SEA-direktiivin soveltamisohjeeseen (Euroopan komissio 2004).

Liite 3

Seurannan käsittely ympäristöselostuksissa

Seurannan järjestämistä koskevien tietojen esittäminen EAKR-ohjelmien ympäristöselostuksissa ja ohjelma-asiakirjoissa. Kriteerit on johdettu seurannan käytännön järjestämistä tukevista ohjeista (erityisesti Euroopan komissio... 2004, liite 1).

Kriteeri	Miten käsitelty?
1) Seurannan kohteet <ul style="list-style-type: none">Mitä vaikutuksia seurataan?Tehdyt rajaukset? Perustelut?	<ul style="list-style-type: none">(= ei käsitelty)
2) Seurantamenetelmä ja indikaattorit <ul style="list-style-type: none">Onko käsitelty seurantamenetelmää?Onko määritelty indikaattorit tai muut seurattavat tiedot?	<ul style="list-style-type: none">Ei käsitelty tai: viittaus ohjelma-asiakirjassa esitettyihin indikaattoreihin
3) Seurannan organisointi ja tiedon kokoaminen <ul style="list-style-type: none">Seurannan organisointi? Yhteistyö tietojen hankkimiseksi?Olemassa olevien tietolähteiden yksilöinti?Onko tarvetta kerätä uusia tietoja?Yhdistäminen osaksi olemassa olevaa seuranta-järjestelmää?	<ul style="list-style-type: none">Ei käsitelty tai: tukeudutaan alueella tehtävään ympäristön tilan seurantaan
4) Seurantatietojen raportointi ja hyödyntäminen <ul style="list-style-type: none">Raportoinnin ja analysoinnin välineet ja ajankohta?Suhde ohjelman arviointeihin (evaluoointeihin)?Mahdolliset korjaavat toimenpiteet?Onko määritelty mittareille kynnyksarvoja? (korjaaviin toimenpiteisiin ryhtymiselle)Seurannan suhde seuraavaan suunnittelukierrokseen?	<ul style="list-style-type: none">Ei käsitelty tai: muun seurantatiedon raportoinnin yhteydessä

EURA 2007 -järjestelmän YVA-lomake

(7.7.1 Ympäristövaikutukset)

Hakija arvioi hankkeen ympäristövaikutukset alla olevalla lomakkeella. Hankkeesta aiheutuvat ympäristövaikutukset merkitään symbolein sarakkeeseen ++/+/0/-. Kaikista hankkeista arvioidaan ovatko ne:

Ympäristölle neutraaleja: 0

Ympäristölle positiivisia: + (vähäinen myönteinen vaikutus)
++ (merkittävä myönteinen vaikutus)

Ympäristölle haitallisia: - (vähäinen haittavaikutus)

Vaikutuksen kohde	(++/+/0/-)	Sanallinen selitys
1. Vaikutukset ilmastonmuutokseen		
Energiatehokkuuden parantumiseen		
Uusiutuvien energialähteiden käytön lisääntymiseen		
Ilmastonmuutoksen aiheuttamien riskien vähentämiseen		
Fossiilisten hiilidioksidipäästöjen vähentämiseen		
2. Vaikutukset päästöihin		
Vesistöön		
Maaperään		
Ilmaan		
3. Vaikutukset kulutukseen ja tuotantoon		
Jätteiden määrän vähentämiseen		
Hyötykäyttöön ja kierrätykseen		
Energia- ja materiaalitehokkuuteen		
Paikallisten uusiutuvien raaka-aineiden ja palvelujen käyttöön		
4. Vaikutukset luonnonolosuhteisiin ja yhdyskuntiin		
Maisemaan		
Kulttuuriympäristöön		
Luonnon monimuotoisuuteen		
Natura 2000 -ohjelman kohteisiin		
5. Vaikutukset ihmisiin		
Elinoloihin ja viihtyvyyteen		
TerveYTEEN		
Turvallisuuteen		

Vaikutuksen kohde	(++)/+/0/-)	Sanallinen selitys
6. Vaikutukset liikenteeseen		
Henkilöautoliikenteen kasvun hillitsemiseen		
Kuljetustarpeen vähenemiseen		
Logistiikan tehostamiseen		
Joukkoliikenteen tai kevyen liikenteen osuuteen		
7. Vaikutukset tutkimukseen ja koulutukseen		
Ympäristöteknologiaan		
Ympäristöjärjestelmien käyttöönottoon		
Ympäristöosaamiseen ja tietoisuuteen		

Kestävän kehityksen raportointi

Kestävän kehityksen raportointi EAKR-toimenpideohjelmien vuosikertomuksissa

1. Lähtökohdat

Rakennerahastoista annetun yleisasetuksen (2006/1083/EY) ja EU:n koheesipolitiikkaa koskevien strategisten suuntaviivojen (2006/702/EY) mukaan ympäristönsuojelu ja kestävä kehitys ovat keskeinen osa yhteisön alue- ja rakennepolitiikkaa. Suomessa ohjelmakaudella 2007–2013 kestävä kehitys on horisontaalisena teemana kaikissa alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoiteohjelmissa.

Tämän suositus koskee kestävä kehityksen tavoitteen toteutumisen raportointia ohjelmien vuosikertomuksissa. Suosituksessa on otettu huomioon EURA 2007 -järjestelmässä olevan ympäristöosion vaikutuskokonaisuudet, jotka vastaavat pitkälti EU:n kestävä kehityksen strategian (DOC 10917/06) mukaisia painopistealueita.

2. Raportointi – kestävä kehitys

EU:n tasolla kestävä kehitys on määritelty unionin vuonna 2006 tarkistetussa kestävä kehityksen strategiassa. Suositus perustuu strategiassa määriteltyihin kestävä kehityksen painopistealueisiin. Vuosikertomuksissa raportoidaan toimenpiteet kestävä kehityksen osa-alueittain. Suluissa on esimerkkejä osa-alueita kuvaavista hanketyypeistä ja EURA 2007-järjestelmän ympäristövaikutusten arviointilomakkeessa käytetyistä teemoista:

Kestävän kehityksen osa-alue	Esimerkkejä hankkeista
1) Ilmastonmuutos ja puhtaat energiamuodot	Energiatehokkuus, uusiutuvat energialähteet, ilmastonmuutokset aiheuttamien riskien vähentäminen, CO ₂ -päästöjen vähentäminen
2) Ihmisten elinympäristöt ja terveys	Meluntorjunta, kaupunki- ja muiden elinympäristöjen viihtyisyys, elintarviketurvallisuus
3) Luonnonvarojen suojelu ja kestävä käyttö	Vesistöjen, maaperän ja luonnon monimuotoisuuden säilymistä tukevat hankkeet
4) Kulttuuriympäristöjen suojelu	Rakennusten kunnostus elinkeinotoiminnan käyttöön, kulttuurimatkailu
5) Kestävä kulutus ja tuotanto	Jätteiden määrän vähentäminen, hyötykäyttö ja kierrätys, energia- ja materiaalitehokkuus, paikalliset uusiutuvat raaka-aineet ja palvelut, yritysten ympäristöjärjestelmät, ympäristöosaaminen ja tietoisuus, ympäristöteknologia
6) Kestävä liikenne	Joukko- ja kevyen liikenteen lisääminen, logistiikan tehostaminen, liikenneturvallisuus
7) Sosiaalinen osallisuus, väestönkehitys ja maahanmuutto	Syrjäytymisen estäminen

Kukin taho alueella raportoi omaan toimialaansa kuuluvista toimenpiteistä ja siitä, minkä tyyppisiä kestäväen kehityksen hankkeita on kyseisenä vuonna toteutettu. Suositeltavaa olisi tuoda raporttiin esimerkkejä kyseisenä vuonna toteutetuista hankkeista. Raportin kokoamisesta yhtenäiseksi tekstiksi vastaa se maakunnan liitto, josta ohjelma-alueen maakunnan liitot ovat kirjallisesti sopineet.

3. Raportointi – indikaattoritiedot

Ohjelma-asiakirjoissa kestäväen kehitykseen liittyviä seurannan kohteita ovat

- 1) ympäristöpositiivisten hankkeiden rahoitusosuus
- 2) teollisuuden ja energiantuotannon fossiiliset CO₂-päästöt ja
- 3) kasvihuonekaasujen vähentämiseen tähtäävien hankkeiden rahoitusosuus.

EURA 2007 -järjestelmään on sisällytetty osiot näiden indikaattorien seuraamiseksi. Se maakunnan liitto, josta ohjelma-alueen maakunnan liitot ovat kirjallisesti sopineet, raportoi ympäristöpositiivisten hankkeiden rahoitusosuuden. Indikaattoritietoja tulee raportoinnissa käsitellä sekä ohjelma- että toimintalinjatasolla.

CO₂-tietojen osalta raportoidaan teollisuuden ja energiantuotannon CO₂-päästöjä vähentävien, lisäävien ja niiden kannalta neutraalien hankkeiden rahoitusosuudet. Lisäksi Tilastokeskus toimittaa suuralueittain päästöjä koskevat indikaattoritiedot. Indikaattoritietoja tulee raportoinnissa käsitellä ohjelmatasolla.

Kasvihuonekaasupäästöjen osalta raportoidaan niiden hankkeiden lukumäärä ja rahoitusosuus, joiden on arvioitu 1) vähentävän kasvihuonekaasupäästöjä ja 2) joilla ei ole katsottu olevan vaikutusten päästöihin.

SOVA-lain mukaisesta seurannasta on valmisteilla ympäristöministeriön tilaama selvitystyö ja sitä koskevat suositukset annetaan myöhemmin.

4. Raportointi – ympäristövaikutusten arviointikäytännöt

Hankkeiden ympäristövaikutuksia arvioi sekä hakija että päättävä viranomais. Vuosikertomuksissa tulee raportoida myös hankehakemusten ympäristövaikutusten arviointikäytännöt (rakennerahastolaki, 21.1 § kohta 7) ohjelma-alueella.

Ohjelmakauden 1. tai 2. vuosikertomuksessa on raportoitava hankehakemusten ympäristövaikutusten arviointikäytäntö ja myöhemmin tapahtuneet muutokset. Arviointikäytäntöjen raportoinnista vastaavat maakuntien liitot, tiedot vuosiraporttiin kootaan suuralueittain.

5. Yhteenveto

Yhteenveto-osassa tulee tiiviisti kertoa, miten rakennerahasto-ohjelmien hankkeilla on edistetty kestäväen kehityksen tavoitteen toteutumista.

Liite 6

Ympäristökriteerien pisteyttäminen

Esimerkki luvussa 6.1 esitettyjen valintakriteerien pisteyttämiseksi

1. Positiiviset ilmasto- ja ympäristövaikutukset (max 5 p.)

Hankkeen myönteinen ilmastokytkenä (0–2 p.)

0 = ei tunnistettu

1 = välillinen (esimerkiksi päästöjen välillinen vähentäminen, aihepiiriin liittyvät t & k-hankeet jne.)

2 = suora ja/ tai ohjelman ilmastotavoitteita edistävä kytkentä

Hankkeen myönteiset ympäristökytkennät (0–2 p.)

0 = ei tunnistettu

1 = mikä tahansa ympäristöulottuvuus

2 = edistää ohjelman ympäristötavoitteiden saavuttamista

Hankkeen arvioidut ympäristövaikutukset (0–1 p.)

0 = pääosin haitallisia tai neutraaleja

1 = hanke on ympäristöpositiivinen

2. Ympäristömyönteisyys (max 5 p.)

Soveltuu käytettäväksi kaikilla toimintalinjoilla

Hankkeen myönteiset ympäristökytkennät (0–2 p.)

0 = ei tunnistettu

1 = mikä tahansa ympäristöulottuvuus

2 = edistää ohjelman ympäristötavoitteita

Hankkeen arvioidut ympäristövaikutukset (0–2 p.)

0 = lievästi haitallisia

1 = neutraaleja

2 = hanke on ympäristöpositiivinen

Muu ympäristöasioiden huomioon ottaminen hankehakemuksessa/-suunnitelmassa (0–1 p.)

0 = hankehakemus ei eritle

1 = ympäristönäkökulma mukana jollakin tavoin

KUVAILELEHTI

Julkaisija	Ympäristöministeriö Rakennetun ympäristön osasto			Julkaisu-aika Heinäkuu 2009
Tekijä(t)	Tuomas Kallio			
Julkaisun nimi	Ympäristönäkökulma EU:n rakennerahasto-ohjelmien toteutuksessa			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Suomen ympäristö 27/2009			
Julkaisun teema	Rakennettu ympäristö			
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut				
Tiivistelmä	<p>Raportissa tarkastellaan EU:n rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanoa ympäristönäkökulmasta. Tavoitteena on tunnistaa eri mahdollisuuksia ottaa ympäristönäkökulma huomioon ohjelmien toteutusvaiheessa ja antaa kehittämissuhteita käynnissä olevaa ohjelmakautta (2007–2013) varten.</p> <p>Tarkasteltavia osa-alueita ovat hankevalintakriteerit, hankkeiden ympäristövaikutusten arviointi, ympäristövaikutusten seuranta, toimeenpanoraportointi ja arvioinnit. Selvityksen painopiste on hankevalintakriteerien ja SOVA-lain vaatimukset täyttävän seurantajärjestelmän kehittämisessä.</p> <p>Tulosten mukaan ympäristönäkökulma on esillä varsin hyvin ohjelmien toteutuksessa. Lähtökohtaisesti kaikista hanke-ehdotuksista tehdään ympäristövaikutusten arviointi ennen rahoituspäätöksen tekoa sekä hakijan että rahoittajatahon toimesta. Kestävä kehitys on välttämättömänä hankevalintakriteerinä kaikissa ohjelmissa. Valintakriteerejä ehdotetaan kuitenkin täydennettäväksi siten, että ympäristönäkökulma olisi niissä johdonmukaisemmin esillä.</p> <p>SOVA-lain mukaan ohjelmien toteuttamista ja syntyviä merkittäviä ympäristövaikutuksia on seurattava siten, että seuranta mahdollistaa ryhtymisen ympäristöhaittoja torjuihin ja vähentäviin toimenpiteisiin. Nyt käytössä olevat seurantajärjestelyt eivät ole SOVA-lain näkökulmasta riittäviä.</p> <p>Selvityksessä ehdotetaan, että ympäristövaikutusten seuranta perustuisi hankekohtaisten ympäristöarviointien tuottamaan tietoon. Seurannan kohteina olisivat tällöin esimerkiksi ilmastovaikutuksiltaan positiivisten, neutraalien ja negatiivisten hankkeiden rahoitusosuudet. Seurantatiedon kokoamisessa ja käsittelyssä tulisi hyödyntää EURA 2007 -järjestelmää. Lähestymistavan etuna on, että hankkeiden vaikutusten arviointi on jo nyt vakiintunut osa hankevalmistelua.</p> <p>Ohjelmista ehdotetaan laadittavaksi temaattinen ympäristöarviointi ohjelmakauden aikana. Arvioinnissa käsiteltäisiin paitsi ohjelmien ympäristötavoitteiden toteutumista, myös niiden ympäristövaikutuksia. Lisäksi selvitettäväksi tulisi ympäristöhaittoja ehkäisevien ja lieventävien toimenpiteiden (YVA-menettelyt, kestävä kehitys välttämättömänä kriteerinä) toimivuuden arviointi.</p>			
Asiasanat	aluepolitiikka, aluekehitys, rakennerahastot, ympäristö, SOVA, ympäristöarviointi, valintakriteerit, seuranta, indikaattori			
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Ympäristöministeriö			
	ISBN 978-952-11-3509-5 (nid.)	ISBN 978-952-11-3512-5 (PDF)	ISSN 1238-7312 (pain.)	ISSN 1796-1637 (verkkoi.)
	Sivuja 48	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen	Hinta (sis. alv 8 %)
Julkaisun myynti/ jakaja	Edita Publishing Oy, PL 780, 00043 EDITA Asiakaspalvelu: puh. 020 450 05, faksi 020 450 2380 Sähköposti: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi www.edita.fi/publishing			
Julkaisun kustantaja	Ympäristöministeriö			
Painopaikka ja -aika	Edita Prima Oy, Helsinki 2009			

PRESENTATIONSBLAD

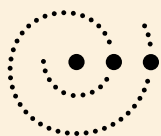
Utgivare	Miljöministeriet Avdelningen för den byggda miljön	Datum Juli 2009		
Författare	Tuomas Kallio			
Publikationens titel	Ympäristönäkökulma EU:n rakennerahasto-ohjelmien toteutuksessa (Miljöaspekter inom det finska genomförandet av EU:s strukturfondsprogram)			
Publikationsserie och nummer	Miljön i Finland 27/2009			
Publikationens tema	Byggd miljö			
Publikationens delar/ andra publikationer inom samma projekt				
Sammandrag	<p>Utredningen redogör genomförandet av EU:s strukturfondsprogram ur miljösynvinkel. Dess syfte är att identifiera möjligheter att beakta miljön när program genomförs samt att framlägga åtgärdsförslag för den pågående programperioden 2007-2013.</p> <p>Utredningen behandlar urvalskriterier, miljökonsekvensbedömning av projekt, uppföljning av miljökonsekvenser, rapportering och utvärdering. Utredningens fokus är på urvalskriterier; ett annat mål är att utveckla ett uppföljningssystem som fyller de krav som SMB-lagen ställer.</p> <p>Enligt analysen är miljöaspekter tämligen bra integrerade då program genomförs. I princip bedömer både den sökande och den finansierande myndigheten projekts miljökonsekvenser innan finansieringsbeslut fattas. Den hållbara utvecklingen förekommer som ett av de obligatoriska urvalskriterierna i alla program. Utredningen föreslår en mer genomgående inställning gällande urvalskriterier, de borde kompletteras så att miljösynvinkel betonas.</p> <p>SMB-lagen kräver att man ser till att programmens genomförande och deras anseliga miljökonsekvenser uppföljas så att åtgärder vid behov kan vidtas i syftet att förebygga och minska miljöolägenheter. De aktuella uppföljningsåtgärderna är bristfälliga med hänsyn till detta krav.</p> <p>Utredningen föreslår att miljökonsekvensers uppföljning skall baseras på information producerat i de miljökonsekvensbedömningar som utförs i samband med projekt. Som indikatorer kunde man exempelvis använda andelen finansiering anvisat till klimatpositiv, -neutral eller -negativ projekt. EURA 2007 systemet borde kunna utnyttjas i datainsamling och -behandling. Fördelen är att miljökonsekvensbedömning redan är en vedertagen del av projektförberedelse.</p> <p>Dessutom rekommenderar utredningen att en tematisk miljöutvärdering av program företas under programperioden. Utvärderingen skulle behandla både miljömålen och miljökonsekvensernas förverkligande. Därtill borde den utvärdera funktionaliteten av de åtgärder som syftar till att avvärja skadliga miljökonsekvenser (MKB-procedurer, den hållbara utvecklingen som ett obligatoriskt urvalskriterium).</p>			
Nyckelord	regionalpolitik, regional utveckling, strukturfonder, miljö, SMB, miljökonsekvensbedömning, uppföljning, indikator			
Finansiär/ uppdragsgivare	Miljöministeriet			
	ISBN 978-952-11-3509-5 (hft.)	ISBN 978-952-11-3512-5 (PDF)	ISSN 1238-7312 (print)	ISSN 1796-1637 (online)
	Sidantal 48	Språk Finska	Offentlighet Offentlig	Pris (inneh. moms 8 %)
Beställningar/ distribution	Edita Publishing Ab, PB 780, 00043 EDITA Kundtjänst: tfn +358 20 450 05, fax +358 20 450 2380 Epost: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi www.edita.fi/publishing			
Förläggare	Miljöministeriet			
Tryckeri/tryckningsort och -år	Edita Prima Ab, Helsingfors 2009			

DOCUMENTATION PAGE

<i>Publisher</i>	Ministry of the Environment Department for the Built Environment			<i>Date</i> July 2008
<i>Author(s)</i>	Tuomas Kallio			
<i>Title of publication</i>	Ympäristönäkökulma EU:n rakennerahasto-ohjelmien toteutuksessa (Environmental Integration in the Implementation of Finnish Structural Funds Programmes)			
<i>Publication series and number</i>	The Finnish Environment 27/2009			
<i>Theme of publication</i>	Built Environment			
<i>Parts of publication/ other project publications</i>				
<i>Abstract</i>	<p>The report examines the EU structural funds programme implementation process from an environmental perspective. The aim is to identify opportunities to take the environment into account and put forth proposals for better integration for the 2007–2013 programming period in Finland.</p> <p>The report analyses project selection criteria, environmental assessment of project proposals, environmental monitoring of the programmes, implementation reports and the potential contribution of evaluations. The focus is on selection criteria and monitoring.</p> <p>The results show that the environment is given rather good consideration in the implementation process. All applications for funding will undergo a process of environmental assessment. Compliance with sustainable development is an eligibility criterion in all the programmes. Proposals for a more consistent in applying environmental selection criteria approach are made, however.</p> <p>The SEA Act provides that the significant environmental effects of programmes be monitored in such a way as to allow for remedial action if adverse development occurs. The measures proposed in the current programming documents do not meet well this requirement.</p> <p>The environmental monitoring of the programmes can draw on the data produced in the environmental assessment of project proposals. Climate impacts, for example, could then be monitored by looking at how big a share of the total assistance has been given to projects with climate positive or with climate negative impacts. The EURA 2007 monitoring system should be used in collecting and processing the data. The benefit of this approach is that it takes advantage of an established procedure.</p> <p>It is proposed that a thematic environmental evaluation of the programmes be carried out during the programming period. The evaluation should look both at the progress made on programme sustainability and environmental objectives and at the environmental impacts of the programmes. The effectiveness of the mitigation measures currently in place (environmental assessment of projects, sustainability as an eligibility criterion) should be evaluated as well.</p>			
<i>Keywords</i>	cohesion policy, regional development, Structural Funds, environment, SEA, environmental assessment, monitoring, indicator			
<i>Financier/ commissioner</i>	Ministry of the Environment			
	ISBN 978-952-11-3509-5 (pbk.)	ISBN 978-952-11-3512-5 (PDF)	ISSN 1238-7312 (print)	ISSN 1796-1637 (online)
	<i>No. of pages</i> 48	<i>Language</i> Finnish	<i>Restrictions</i> For public use	<i>Price (incl. tax 8 %)</i>
<i>For sale at/ distributor</i>	Edita Publishing Ltd, PO Box 780, FI-00043 EDITA Customer service: tel. +358 20 450 05, fax +358 20 450 2380 Mail orders: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi www.edita.fi/publishing			
<i>Financier of publication</i>	Ministry of the Environment			
<i>Printing place and year</i>	Edita Ltd, Helsinki 2009			

Suomessa toteutetaan rakennerahastokaudella 2007–2013 useita Euroopan unionin osarahoittamia toimenpideohjelmia. Kestävä kehitys on tärkeä läpäisyperiaatteella toteutettava teema, joka tulee ottaa huomioon sekä rakennerahasto-ohjelmien valmistelussa että niiden toteutuksessa.

Tässä julkaisussa esitetään, kuinka ympäristönäkökulma on mahdollista ottaa huomioon osana näiden ohjelmien toimeenpanoa. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti Euroopan aluekehitysrahastosta rahoitettavat neljä suuralueittaista Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoiteohjelmaa (EAKR-ohjelmat), mutta tulokset ovat sovellettavissa myös muihin rakennerahasto-ohjelmiin ja kansalliseen alueiden kehittämiseen.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Myynti: Edita Publishing Oy
Asiakaspalvelu:
PL 780, 00043 EDITA
puh. 020 450 05, faksi 020 450 2380
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
www.edita.fi/netmarket

ISBN 978-952-11-3509-5 (nid.)
ISBN 978-952-11-3512-5 (PDF)
ISSN 1238-7312 (pain.)
ISSN 1796-1637 (verkkoj.)

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013